

Κ. Γ. ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΑΚΗ

ΕΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 2^{ON}

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ε220
Κ. Γ. ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΑΚΗ
τέως Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτ. Σχολείων

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ

καὶ τὸ δεύτερον ἔτος συνδιδασκαλίας Ε' καὶ ΣΤ'.

ΧΑΓΡΟ
ΣΤΑΔΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.—ΑΘΗΝΑΙ
4 — ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ — 4
1935

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως

Κατσουριτάκης

PRINTED IN GREECE—1935

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΘΕΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε.

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΕΣΟΝΤΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Κ. ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΑΚΗΣ

Διὰ τοὺς κ. κ. Διδασκάλους τῆς Μακεδονίας.

Τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα ὀρίζει εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, ὅτι παραλλήλως πρὸς τὴν γενικὴν Ἱστορίαν, διδάσκεται καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ τόπου τοῦ μαθητοῦ. Ἐὰν τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀναγκαῖον διὰ πᾶσαν Ἑλληνικὴν Ἐπαρχίαν, διὰ τὴν Μακεδονίαν εἶναι ἐπιβεβλημένον. Ὅταν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς τὴν Μακεδονίαν ἔχουν ἐγκατασταθῇ ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων, ἡ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας τοῦ τόπου καθίσταται ἐπιτακτική. Ἀποβαίνει ἐπιταγὴ Ἐθνική. Τοῦτο διεπιστώσαμεν καὶ ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν μας εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν ἐδιδάχθη εἰς τοὺς Μακεδονόπαιδας ἡ Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, ἀφορμὴ εἶναι κυρίως ἡ ἀνυπαρξία εἰδικοῦ καὶ καταλλήλου βοήθηματος καὶ διὰ τοὺς διδάσκοντας καὶ διὰ τοὺς διδασκομένους. Κυρίως διὰ τοὺς δευτέρους.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἀνά χειρας μικρὸν βιβλίον «Ἡ Ἱστορία τῆς Μακεδονίας». Τὸ βιβλίον εἶναι διηρημένον εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον περιλαμβάνει τὴν Ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν Ἐπιγόνων. Εἶναι δὲ διὰ τὴν Ε' τάξιν καὶ τὸ πρῶτον ἔτος συνδιδασκαλίας Ε' καὶ ΣΤ'. Τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει τὸ διάστημα ἀπὸ τῶν Ρωμαίων μέχρι σήμερον. Εἶναι δὲ διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν καὶ τὸ δεύτερον ἔτος συνδιδασκαλίας Ε' καὶ ΣΤ'.

Διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν μαθητῶν ἕκαστον ἐκδίδεται εἰς χωριστὸν τεύχος.

Μολονότι ἡ Ἱστορία τῆς Μακεδονίας εἶναι μακρὰ καὶ περιπετειώδης, κατεβλήθη προσπάθεια ὥστε εἰς τὸ ἐγχειρίδιον, τὸ

προοριζόμενον διὰ μικροῦς μαθητάς, νὰ περιληφθοῦν τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, κατὰ τρόπον συνοπτικόν, σαφῆ καὶ νοητόν. Καὶ ἄλλη φροντὶς κατεβλήθη. Τὰ ἱστορούμενα νὰ μὴ παρουσιάζωνται ὡς μεμονωμένα Μακεδονικὰ γεγονότα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὡς τοπικὰ ἐπεισόδια ἐκ τῆς ὅλης Ἑθνικῆς μας Ἱστορίας. Ὅπως, δηλαδή, δὲν χωρίζομεν τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, οὔτε τὴν Ἱστορίαν της δὲν χωρίζομεν ἀπὸ τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν.

Τὸ ἔργον εἶναι προῖον μακρᾶς καὶ προσεκτικῆς μελέτης πολλῶν πηγῶν, τὰς ὁποίας, ὡς ἐκ τοῦ πλήθους των, παραλείπομεν νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25ῃ Σεπτεμβρίου 1935

Κ. Α. ΛΑΓΟΥΜΙΤΖΑΚΗΣ

Τέως Ἐπιθεωρητῆς
Δημοτικῶν Σχολείων Θεσσαλονίκης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Πόλεμοι τῶν Ρωμαίων κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀπεράντου Κράτους του, ἐνεφανίσθη εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἄλλος ἐχθρός. Οἱ Ρωμαῖοι. Οὗτοι εἶχον ἰδρύσει εἰς τὴν Ἰταλίαν Κράτος, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην, τὸ ὅποιον ταχέως ἔγινε μέγα καὶ ἰσχυρόν.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐστράφησαν ἐναντίον τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους ἐπὶ βασιλέως Φιλίππου τοῦ Ε'. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Γονατᾶ καὶ ἑγγονος τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι πρὶν ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Μακεδονίας, κατώρθωσαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κάτω Ἑλλάδα, ὡς δῆθεν φίλοι. Αἱ κάτω τοῦ Ὀλύμπου Ἑλληνικαὶ πόλεις ὑπήγοντο εἰς τὸ Μακεδονικὸν Κράτος. Ἦθελον ὅμως νὰ ἀποσπασθοῦν καὶ νὰ γίνῃ κάθε μία ἀνεξάρτητος, ὅπως εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους. Τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ρωμαῖοι. Διήγειραν, λοιπόν, τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ ἐβάδισαν ἐναντίον τῆς Μακεδονίας.

Ὁ Φίλιππος ἦτο γενναῖος καὶ φιλόπατρις βασιλεὺς. Ἔσπευσεν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων μὲ 25.000 Μακεδονικὸν στρατόν

(197 π.Χ.). Οἱ δύο ἀντίπαλοι συνηντήθησαν εἰς τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας (πλησίον τῶν σημερινῶν Φαρσάλων). Ἐγίνε μάχη πεισματώδης. Οἱ Μακεδόνες ἐπολέμησαν ὡς λέοντες. Ἐνίκησαν ὁμως οἱ Ρωμαῖοι, διότι ἦσαν περισσότεροι. Τὸ ἥμισυ τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ κατεστράφη. Ὁ Φίλιππος ἐσώθη, ἠναγκάσθη ὁμως νὰ πληρώσῃ μεγάλην ἀποζημίωσιν εἰς τοὺς νικητὰς Ρωμαίους. Ἐπίσης ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους ὅλων τῶν κάτω Ἑλληνικῶν πόλεων. Αὗται ἀπετέλεσαν, ὅπως καὶ πρὶν, ἀνεξάρτητα Δημοκρατικὰ Κράτη, τὰ ὁποῖα ἐπανήρχισαν τοὺς μεταξὺ των πολέμους. Τοῦ ἀφήρσαν ἀκόμη τοῦ Φιλίππου καὶ τὰς ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας.

Τοιοῦτοτρόπως τὸ Μακεδονικὸν Κράτος περιωρίσθη εἰς τὰ παλαιὰ του ὅρια. Καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλὰς διηρέθη καὶ ἀλληλοεσπαράσσετο.

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἡνωμένοι, ὑπέταξαν ὅλον, σχεδόν, τὸν κόσμον. Τώρα διηρέθησαν, διὰ νὰ καταλήξουν ὅλοι εἰς τὴν δουλείαν:

Ἡ Μακεδονία καταλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Κατάλυσις τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους.

Τὸν Φίλιππον Ε΄. διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς του Περσεὺς (178 π.Χ.). Ὁ βασιλεὺς οὗτος δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα οὔτε τὴν γενναιότητα τοῦ πατρὸς του Φιλίππου. Ἡθέλησε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ νὰ στερεώσῃ τὸ Κράτος του, ἡττήθη ὁμως, ὡς ἐκ τῆς ἀνικανότητός του καὶ τῆς δειλείας του.

Ἡ μάχη ἔλαβε χώραν πλησίον τῆς παλαιᾶς Πύδνας (σημερινὸν Κίτρον), μεταξὺ τοῦ Πηνειοῦ καὶ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ κατὰ τὸ 165 π.Χ. Οἱ Μακεδόνες ἐπολέμησαν γενναιότατα, ἀλλὰ ἐνίκηθησαν, διότι εἶχον ἀνίκανον βασιλέα ὡς ἀρχιστρά-

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἑλευθερίας τῆς Μακεδονίας.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τηγον. Εἴκοσι πέντε χιλιάδες ἐφονεύθησαν καὶ δέκα χιλιάδες συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι.

Ὁ Περσεύς ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. Ἐπῆρε τοὺς θησαυροὺς του καὶ τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Σαμοθράκην. Καὶ ἐκεῖ ὁμως τὸν κατεδίωξαν οἱ Ρωμαῖοι. Τὸν συνέλαβον καὶ τὸν μετέφερον αἰχμάλωτον εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἀπέθανεν εἰς τὴν φυλακὴν.

Μετὰ τὴν νίκην τῆς Πύδνης καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Περσεύς κατελύθη τὸ Μακεδονικὸν Κράτος καὶ ἡ Μακεδονία ὅλη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Διὰ νὰ ἐμποδίσουν δὲ οἱ Ρωμαῖοι πᾶσαν ἀπόπειραν τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀπελευθέρωσίν των, διήρesan τὴν Μακεδονίαν εἰς τέσσαρας τοπαρχίας. Τὴν Τοπαρχίαν τῆς Ἀμφιπόλεως, τῆς Θεσ)νίκης, τῆς Πέλλης καὶ τῆς Πελαγωνίας.

Αἱ Τοπαρχίαι ἦσαν αὐτόνομοι μὲ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων. Οὔτε ἐμπορικαὶ σχέσεις, οὔτε γάμοι δὲν ἐπετρέποντο μεταξύ τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων αὐτῶν Τοπαρχιῶν. Ἐκάστη ἐπλήρωνε βαρὺν φόρον εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ρωμαϊκὸς στρατὸς κατεῖχεν ὅλας τὰς πόλεις. Πολλὰ ἔργα τέχνης, ἀγάλματα κλπ. διηρπάγησαν καὶ μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου εὐρίσκονται μέχρι σήμερον.

Παρ' ὅλον ὁμως τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων, δύο φορές ἐπανεστάτησαν οἱ Μακεδόνες ἐναντίον των. Κατὰ τὸ 148 καὶ κατὰ τὸ 142 π.Χ. Ἠττήθησαν ὁμως καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς ζυγὸς ἐγείνε βαρύτερος.

Καὶ ἄλλη Ἑλλὰς καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Ἔργα τῶν Ρωμαίων ἐν Μακεδονίᾳ.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας οἱ Ρωμαῖοι ἐστράφησαν πρὸς νότον, ὡς ἐχθροὶ πλέον. Ἀρχικῶς παρουσιάσθησαν ὡς φίλοι, πρὸς τοὺς νοτίως τοῦ Ὀλύμπου Ἑλληνας. Ἦθελαν

νά τοὺς χωρίσουν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας. Ἀφοῦ ὁμως κατέλαβον τὴν Μακεδονίαν ἐπετέθησαν καὶ ἐναντίον τῆς κυρίως Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν καὶ ὑπέταξαν κατὰ τὸ 146 π.Χ.

Ἡ ὑποδούλωσις τῆς Μακεδονίας ἔφερε καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Οἱ Ρωμαῖοι ἐχρησιμοποίησαν τὴν Μακεδονίαν ὡς ὀρμητήριον, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὰς κατακτήσεις των πρὸς ἀνατολάς.

Διὰ νὰ εὐκολύνωνται δὲ εἰς τὰς κινήσεις των, κατεσκεύασαν καὶ μίαν μεγάλην ὁδόν, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ἐτοποθέτησαν καὶ μονίμους φρουράς, διὰ τὴν φύλαξίν της. Ἡ ὁδὸς αὕτη ὠνομάσθη Ἑγνατία. Ἦρχιζεν ἀπὸ τὸ σημερινὸν Δυρράχιον τῆς Ἀλβανίας, διήρχετο βορείως τῆς Φλωρίνης, ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἡράκλειαν, ἀπὸ τὴν Ἑδεσσαν, τὴν Πέλλαν καὶ ἔφθανεν εἰς τὴν Θεσνίκην. Ἐκ τῆς Θεσνίκης ἐπροχώρει παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, πρὸς νότον. Ἐκ τοῦ σημερινοῦ Σταυροῦ ἔστρεφε πρὸς ἀνατολάς καὶ διήρχετο τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν. Ἐπροχώρει βορείως τοῦ Παγγαίου, διήρχετο ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Φιλίππων, ἐπερνοῦσε τὸν Νέστον ποταμὸν, καὶ διὰ τῆς Θράκης ἔφθανε μέχρι τοῦ Βυζαντίου (Κωνσταντινούπολις). Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας σώζονται ἀκόμη τὰ ἴχνη τῆς μεγάλης αὐτῆς ὁδοῦ.

Καὶ ἄλλα ἔργα τῶν Ρωμαίων σώζονται ἀκόμη εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοιοῦτον ἔργον εἶναι καὶ μία μεγάλη πετρίνη ἀψίς, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς Θεσνίκην, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑγνατίας. Εἶναι ἡ λεγομένη «Κ α μ ά ρ α». Τὴν ἔκτισεν ὁ αὐτοκράτωρ Γαλλέριος.

Οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, κατεκτήθησαν ὁμως καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν σοφίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἕλληνες, ἂν καὶ ἦσαν ὑπόδουλοι, ἐξεπολίτισαν τοὺς Ρωμαίους, ἐκεῖνοι δὲ κατόπιν ἐξηκολούθησαν τὴν διάδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὸν καιρὸν ἔκαμαν ἰδικόν των πολιτισμὸν, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Ρωμαϊκὸς πολιτισμός.

‘Ο Χριστιανισμός ἐν Μακεδονίᾳ.

Καθ’ ὃν χρόνον οἱ Ρωμαῖοι κατεῖχον τὴν Μακεδονίαν, διεδόθη εἰς αὐτὴν ὁ Χριστιανισμός. Ἡ Μακεδονία εἶναι ἡ πρώτη Ἑλληνικὴ χώρα, μετὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἣ ὁποία ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τὸν χριστιανισμόν ἐδίδασκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κατ’ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ.

Ἐνῶ εὐρίσκετο οὗτος εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐσκόπευε νὰ ἐπισκεφθῇ ἄλλας πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, εἶδεν ὄραμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔλεγε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ διδάξῃ ἐκεῖ τὸν Χριστιανισμόν. Ἀνεχώρησεν ἀμέσως μὲ πλοῖον, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Σαμοθράκην καὶ ἀπεβιβάσθη (52 μ.Χ.) εἰς τὴν Νεάπολιν, τὴν σημερινὴν Καβάλλαν.

Ἀπ’ ἐκεῖ ὁ Παῦλος μετέβη εἰς τὴν πλησίον μεγάλην πόλιν τῶν Φιλίππων. Εἰς τοὺς Φιλίππους ἐκήρυξε τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ συνέστησε τὴν πρώτην Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀκολουθῶς ὁ Παῦλος ἐκήρυξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ ἵδρυσεν ἐκκλησίας εἰς τὴν Νεάπολιν, τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν Ἀμφίπολιν, τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὴν Βέρροιν. Ὑπέστη ὅμως καὶ διωγμούς καὶ φυλακίσεις ἐκ μέρους τῶν εἰδωλολατρῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἰουδαίων τῆς Θεσ)νίκης.

Ἐκ Μακεδονίας μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κόρινθον, ὅπου ἐκήρυξε τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Τοὺς Χριστιανοὺς Μακεδόνας ἡγάπα πολὺ ὁ Παῦλος. Διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Μακεδονίας ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ τοὺς Φιλιππησίους (κατοίκους τῶν Φιλίππων). Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀναγινώσκονται καὶ σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Μακεδόνες μάρτυρες τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος.

Οἱ Μακεδόνες διεκρίθησαν πάντοτε διὰ τὴν εὐσέβειόν των πρὸς τὰ Θεῖα. Χάρις εἰς τὴν θεοσέβειάν των αὐτὴν ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη ταχέως εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν.

Διὰ τὴν πίστιν των ὅμως πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὑπέστησαν πολλοὺς διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας κατακτητὰς των. Πολλοὶ Μακεδόνες ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θρησκείας του, τινὲς δὲ ἀνεκηρύχθησαν καὶ Ἅγιοι ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ διασημότερος ἐκ τούτων εἶναι ὁ Μεγαλομάρτυς Δημήτριος.

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Θεσ)νίκῃ (260 μ.Χ.), κατήγετο δὲ ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἦτο ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ὡς τοιοῦτος δὲ ἡσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν. Ἦτο φανερὰ Χριστιανός, ἐδίδασκε δὲ τὴν νέαν θρησκείαν καὶ προσείλκυε πολλοὺς νέους εἰς αὐτήν.

Κατὰ τὸ 300 ὅμως μ.Χ. οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Ρώμης Μαξιμιλιανὸς καὶ Διοκλητιανὸς ἐκήρυξαν σφοδρὸν διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὅσοι ὠμολόγουν ὅτι πιστεύουν εἰς τὸν Χριστόν, ἐφυλακίζοντο καὶ ἐφονεύοντο. Ἐφυλακίσθη καὶ ὁ Δημήτριος.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (303 μ.Χ.) εὕρισκετο εἰς Θεσ)νίκην ὁ Αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανός, πρὸς τιμὴν του δὲ ἐγένοντο ἀγῶνες. Εἰς αὐτοὺς διέπρεπεν εἰς εἰδωλολάτρης, περίφημος ξιφομάχος, ὀνομαζόμενος Λυαῖος. Εἶχεν ὑψηλὸν ἀνάστημα, ἐνῖκα δὲ καὶ ἐφόνευεν ὅλους, οἱ ὅποιοι ἐτόλμων νὰ ἀγωνισθοῦν μαζὺ του. Ὑβριζε τοὺς Μακεδόνας καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς χριστιανούς, ὡς δειλοὺς.

Τότε εἷς νέος Μακεδὼν, ὅστις ἐλέγετο Νέστωρ, ὁ ὅποιος ἦτο χριστιανός, μαθητὴς τοῦ Δημητρίου, ἀπεφάσισε νὰ ἀγωνι-

σθῆ με τὸν Λυαῖον καὶ νὰ τὸν νικήσῃ. Μετέβη εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Δημήτριος, καὶ ἐζήτησε τὴν συμβουλὴν του. Ὁ Δημήτριος τοῦ ἔδωκε θάρρος, τὸν ηὐλόγησε, ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ εἰς τὴν κεφαλὴν του, καὶ τοῦ εἶπεν, ὅτι με τὴν δύναμιν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ θὰ νικήσῃ.

Ἐγινεν ὁ ἀγὼν καὶ ὁ μικρὸς Νέστωρ ἐνίκησε τὸν μεγαλόσωμον Λυαῖον καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ὁ Αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανός, ὅστις ἦτο παρὼν, ἐθύμωσε καὶ διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν ἀμέσως τὸν νικητὴν Νέστορα. Πληροφορηθεὶς δὲ κατόπιν, ὅτι ὁ Δημήτριος εἶχε παρακινήσει καὶ εὐλογῆσει τὸν Νέστορα διὰ τὸν ἀγῶνα, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν καὶ τὸν Δημήτριον διὰ λογχισμῶν.

Ὁ Δημήτριος ἀνεκηρύχθη Ἅγιος, ὅπως καὶ ὁ Νέστωρ. Πρὸς τιμὴν τοῦ Δημητρίου οἱ Χριστιανοὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἔκτισαν ὠραιότατον Ναόν, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐτάφη ὁ Ἅγιος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸν τάφον του ἀνεδίδετο ὁσμὴ γλυκυτάτη, ἀπεκλήθη «Μυρόβλητος». Ὁ Ναὸς ἐκάη κατὰ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ 1917. Τώρα ἀνοικοδομεῖται.

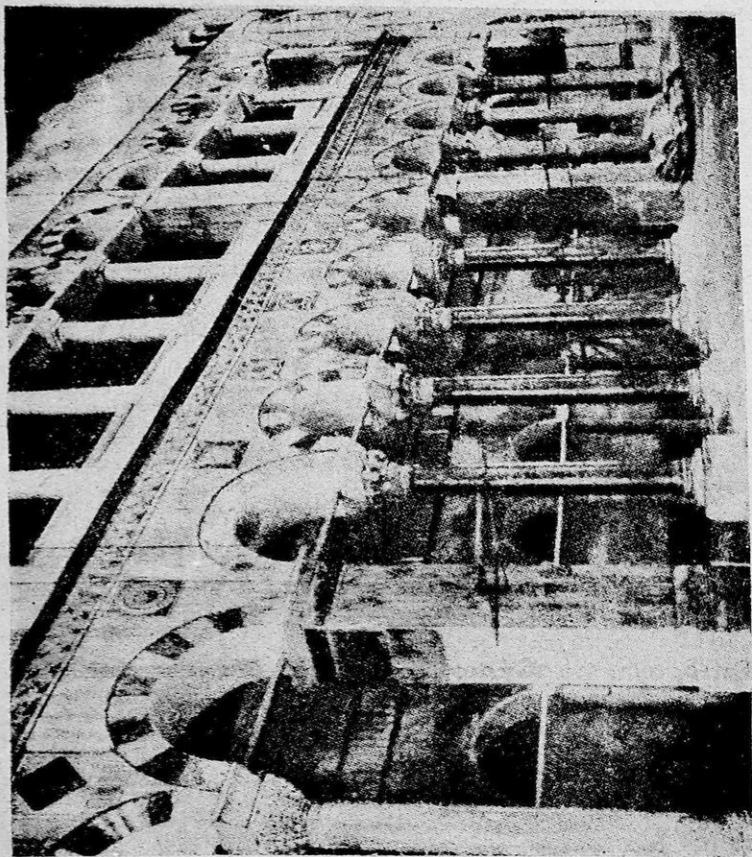
Ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἶναι ὁ προστάτης τῆς Θεσ)νίκης καὶ ὅλης τῆς Μακεδονίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ Μακεδονία ἐπαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κυριαρχίας τῶν Ρωμαίων ἡ Μακεδονία ὑπέστη πολλὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων λαῶν, ἐρχομένων ἐκ Βορρᾶ. Ἡ ὕπαιθρος καὶ αἱ πόλεις τῆς ἐλεηλατήθησαν πολυάκις καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ ἀπὸ τὰ Ρωμαϊκὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα διήρχοντο ἐκ Μακεδονίας κοὶ μετέβαινον εἰς τὴν ἀνατολήν, διὰ πόλεμον.

Τὸ ἑσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρὶν καῖ.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ διήρκεσε μέχρι τοῦ 325 μ.Χ., ὁπότε ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, νικήσας τοὺς ἐχθροὺς του διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Σταυροῦ, μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὅπου ἔκτισε νέαν πόλιν, ἣτις ὠνομάσθη Κωνσταντινούπολις. Ἐκεῖ ἐβαπτίσθη καὶ ἔγινε Χριστιανός. Ἡ Ἐκκλησία τὴν ὠνόμασεν Ἅγιον, διότι ὑπεστήριξε τὸν Χριστιανισμόν.

Βραδύτερον τὸ μέγα Ρωμαϊκὸν Κράτος διηρέθη εἰς δύο Κράτη. Εἰς Δυτικόν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ρώμην. Καὶ εἰς Ἀνατολικόν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ Δυτικὸν εἶχε ἰδικὸν τοῦ Αὐτοκράτορα. Ἐπίσης καὶ τὸ Ἀνατολικόν.

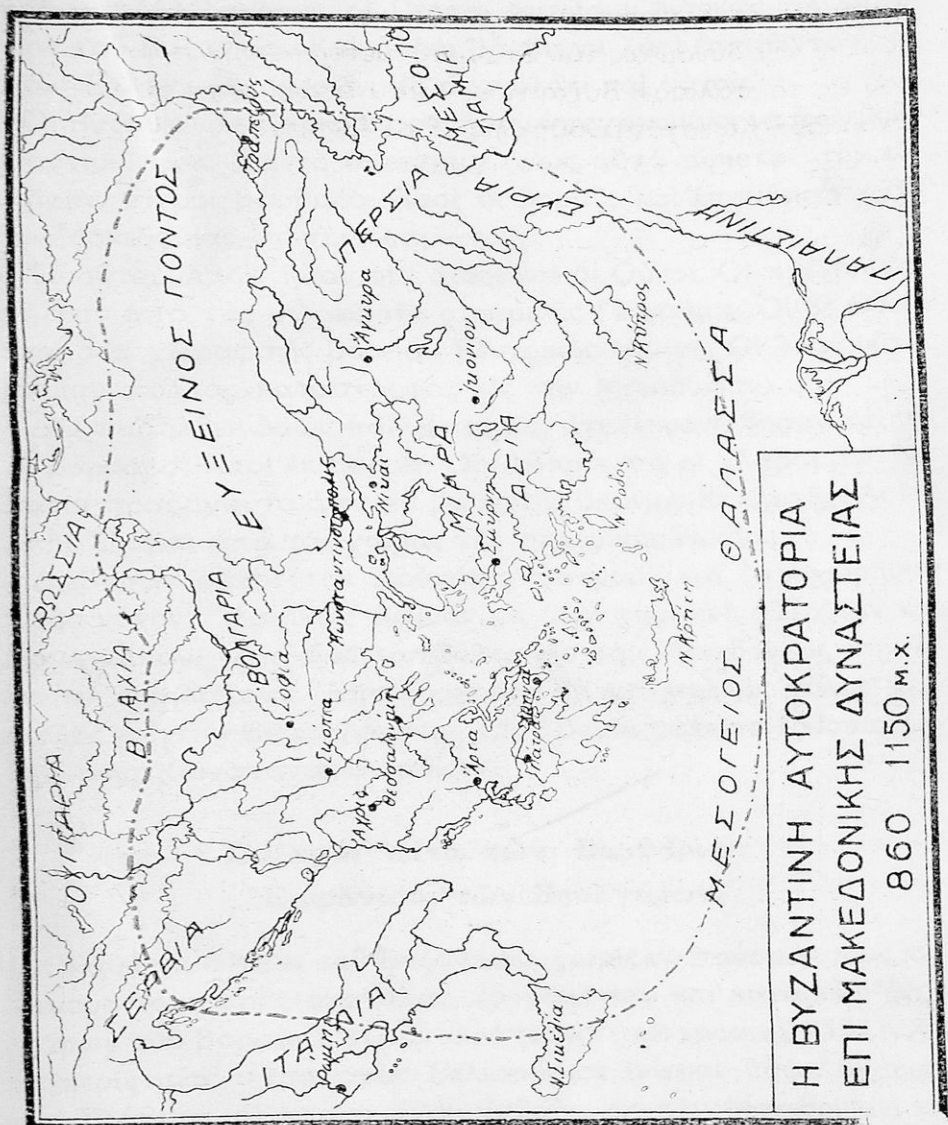
Ἡ Μακεδονία, ὅπως καὶ αἱ ἄλλοι Ἑλληνικαὶ χῶραι, ὑπῆχθησαν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον βραδύτερον ὠνομάσθη Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία.

Τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος, ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὴν διανομήν, διελύθη ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βορείων λαῶν, καὶ ἡ Ρώμη κατεστράφη. Ἡ Βυζαντινὴ ὅμως Αὐτοκρατορία, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, διετηρήθη ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Μακεδονία ἦτο ἐπαρχία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἐπιδρομὴ βαρβάρων κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Καὶ μετὰ τὴν ἱδρυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἡ Μακεδονία ὑφίστατο διαρκῶς ἐπιδρομὰς βαρβάρων λαῶν, ἐκ Βορρᾶ. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίνετο ἡ μετανάστευσις τῶν λαῶν. Λαοὶ δηλαδὴ ἔφευγον ἀπὸ τὰς χώρας των, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, καὶ μετέβαινον νὰ εὑρουν ἄλλας χώρας καλυτέρας διὰ νὰ κατοικήσουν. Οἱ λαοὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων ἀνθίσταντο, καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐπηκολούθουν πόλεμοι αἱματηροί.

Ἡ βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία εἶχεν ἐπεκταθῇ εἰς ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, μέχρι τῆς Συρίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ εἰ-

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΠΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ

860 1150 μ.χ.

8 00 1/20 m x

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

χεν ἀνασυσταθῇ τὸ Περσικὸν Κράτος, τὸ ὅποιον εἶχε διαλύσει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, οἱ Πέρσαι ἠπειλοῦν διαρκῶς τὰς ἐπάρχιας τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἄλλοι βάρβαροι λαοὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐξ ἀνατολῶν καὶ νότου.

Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πολεμοῦν ἐναντίον των. Εἰς τὸ διάστημα ὅμως αὐτὸ εὑρίσκον τὴν εὐκαιρίαν ἕτεροι βάρβαροι λαοὶ ἐκ βορρᾶ, καὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἐλεηλάτουν.

Τοιοῦτοι λαοὶ ἦσαν οἱ Γότθοι καὶ οἱ Οὔνοι. Οἱ πρῶτοι κατήλθον ἀπὸ τὰς χώρας τῆς σημερινῆς Γερμανίας. Οἱ δὲ Οὔνοι ἀπὸ τὰς χώρας τῆς βορείου Κεντρικῆς Ἀσίας. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἔκαμαν πολλὰς καταστροφὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Δὲν παρῆλθεν ὅμως πολὺς καιρὸς, ὅτε ἐνεφανίσθησαν καὶ νέοι βάρβαροι λαοὶ ἐκ βορρᾶ. Οἱ Ἀβαροι καὶ οἱ Σλάβοι. Οἱ Ἀβαροι προήρχοντο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς βορείου Κεντρικῆς Ἀσίας οἱ δὲ Σλάβοι ἀπὸ τὰς χώρας τῆς σημερινῆς Ρωσίας.

Διέβησαν οὗτοι τὸν Δούναβιν ποταμὸν καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς νότον. Ἀρχικῶς ἔμειναν εἰς τὴν σημερινὴν Σερβίαν καὶ Βουλγαρίαν. Ἀπ' ἐκεῖ εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν ἐλεηλάτουν. Ἐπολιόρκησαν δὲ καὶ πολλὰς πόλεις της, καθὼς καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Οἱ Ἀβαροι μάλιστα ἔφθασαν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Πόλεμοι κατὰ τῶν Βαρβάρων.

Ἐμφάνις τῶν Βουλγάρων.

Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, χωρὶς νὰ παύσουν τοὺς πολέμους των πρὸς ἀνατολάς, ἐστράφησαν καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων τοῦ βορρᾶ. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (550 μ.Χ.) ὁ περίφημος στρατηγὸς Βελισσάριος ἐνίκησε τοὺς Ἀβάρους καὶ Σλάβους, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ τοὺς ἀπώθησε πέραν τοῦ Αἴμου.

Ἱστορία τῆς Μακεδονίας. Τεῦχος Β'

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλος βάρβαρος λαός. Οἱ Βούλγαροι. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἤρχετο ἀπὸ τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν. Εἶναι Μογγολικῆς καταγωγῆς καὶ συγγενῆς πρὸς τοὺς Ἀβάρους καὶ τοὺς Οὐννους. Τοὺς ἠκολούθει δὲ εἰς τὴν μετανάστευσιν. Κατ' ἀρχὰς οἱ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως χώραν. Ἦσαν εἰδωλολάτραι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, περισσότερο ὅμως φιλοπόλεμοι καὶ σκληροὶ ἀπὸ ἐκείνους.

Οἱ Βούλγαροι εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἀρχικῶς ὡς βοηθοὶ τῶν Οὐννων, τῶν Σλάβων καὶ Ἀβάρων. Τοὺς ἐχρησιμοποιοῦν οὗτοι ὡς ἵπποκόμους καὶ ὑπηρέτας. Ὄταν οἱ Ἀβάροι, οἱ Οὐννοι καὶ οἱ Σλάβοι ἐξηντλήθησαν εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Βυζαντίου πολέμους, οἱ Βούλγαροι, ὑπὸ τὸν βασιλέα των Ἀσπαρούχ, ἐπροχώρησαν πρὸς νότον (600—650 μ.Χ.). Διέβησαν τὸν Δούναβιν καὶ κατέλαβον τὴν χώραν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται νοτίως τοῦ ποταμοῦ τούτου καθὼς καὶ τὰ ὄρη τοῦ Αἴμου.

Ὑπέταξαν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς χώρας αὐτῆς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀρχαιότατοι Θρᾷκες καὶ ὑπολείμματα τῶν πρώτων ἐπιδρομέων. Δηλαδή τῶν Οὐννων, τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σλάβων. Διότι ἄρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας.

Οἱ Βούλγαροι ταχέως ἀφωμοίωσαν τοὺς κατοίκους ποὺ εὗρον εἰς τὴν χώραν τὴν ὁποίαν κατέλαβον, ἥτις ὠνομάσθη ἐξ αὐτῶν Βουλγαρία. Τοιουτοτρόπως ἐγκατεστάθησαν οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον. Ἰδρυσαν δὲ Κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σόφειαν.

Ἐκ τῆς ἀναμίξεως των ὅμως μὲ τοὺς Σλάβους ἔχασαν τὴν βαρβάρικὴν γλῶσσαν των καὶ ἔμαθον τὴν εὐκολωτέραν Σλαβικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν μέχρι σήμερον. Ἐξεσλαβίσθησαν δὲ καὶ οἱ ἴδιοι καὶ σήμερον θεωροῦνται Σλάβοι.

Πόλεμοι τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἀπησχολημένοι πάντοτε με-
τούς πολέμους των κατὰ τῶν Περσῶν, δὲν ἔδωκαν κατ' ἀρχὰς
μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν Βουλγάρων. Τοὺς
ἡνέχθησαν μάλιστα, διότι ἐνομίσθη ὅτι θὰ ἀποτελέσουν φραγ-
μὸν κατὰ τῶν ἐκ Βορρᾶ ἄλλων βαρβαρικῶν λαῶν.

Ἦπατήθησαν ὁμως οἱ Βυζαντινοί. Οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἐ-
στερεώθησαν εἰς τὴν νέαν πατρίδα των καὶ ἐγιναν ἰσχυροί,
ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἦθελον νὰ κατα-
λάβωσι τὰς εὐφόρους χώρας του, καὶ κυρίως τὴν Θράκην καὶ
τὴν Μακεδονίαν.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διεξήχθησαν σκληρότατοι πόλεμοι μεταξύ
Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων. Κατ' ἐπανάληψιν ἐνίκηθησαν οἱ
Βούλγαροι ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς Αὐτοκράτορας. Πολλάκις
ὁμως ἐνίκησαν καὶ ἐκεῖνοι. Ἐπὶ βασιλέως μάλιστα Κρούμου
(810 μ.Χ.) οἱ Βούλγαροι συνέλαβον αἰχμάλωτον, εἰς τὰ στενὰ
τοῦ Αἵμου, τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον, τὸν
ὁποῖον καὶ ἔσφαξαν.

Κατὰ τοὺς μακροὺς αὐτοὺς πολέμους ἡ Μακεδονία ὑπέστη
πολλὰς καταστροφὰς ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων.
Ἐφθασαν οὗτοι καὶ μέχρι τῆς Θεσ)νίκης. Δὲν ἡδυνήθησαν ὁ-
μως νὰ τὴν κυριεύσουν, χάρις εἰς τὰ ἰσχυρὰ τεῖχη της, τὸν
ἡρωϊσμὸν τῶν κατοίκων της καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ προστάτου
της Ἀγίου Δημητρίου. Ἐν τέλει ἔγινε συνθήκη εἰρήνης με-
ταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων.

Οἱ Ἀραβες κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἐξηκολούθει τοὺς ἀγῶ-
νάς του κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, νέ-
ος ἐχθρὸς ἐφάνη ἐκ τοῦ νότου. Οἱ Ἀραβες. Ὁ λαὸς αὐτὸς προ-
ήρχετο ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν, ὅπου πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπῆρχε

μικρὸν Ἀραβικὸν Κράτος. Ἀφοῦ ὅμως ἐνεφανίσθη ὁ Μωάμεθ (610 μ.Χ.) καὶ ἐκήρυξε τὴν θρησκείαν του, οἱ Ἀραβες, οἱ ὅποιοι ἕως τότε ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἔγιναν Μωαμεθανοὶ καὶ ὠργάνωσαν νέον Κράτος. Τὸ Κράτος αὐτὸ ἐπεξετάθη ταχύτατα.

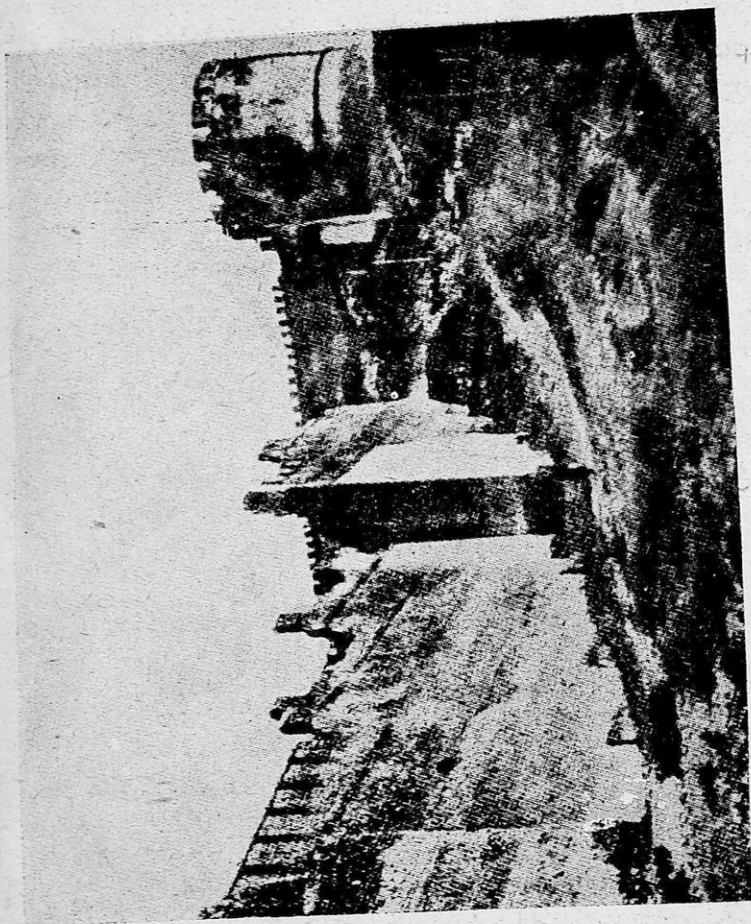
Οἱ Ἀραβες, φυλὴ πολεμικὴ καὶ ὁρμητικὴ, κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον καὶ πολλὰς χώρας τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι ἀνῆκον εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος. Κατέλαβον ὁλόκληρον τὴν Περσίαν. Κατέλαβον ἐπίσης καὶ τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ἐπέρασαν δὲ εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Οἱ Ἀραβες ἐπέβαλον παντοῦ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ. Ταχέως ἐστράφησαν καὶ πρὸς βορρᾶν, ἐναντίον τοῦ κέντρου τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Σκληρότατοι ἀγῶνες διεξήχθησαν μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων. Οὗτοι ἔφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν δύο φορές, χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθοῦν νὰ τὴν κυριεύσουν. Κατέλαβον πολλὰς νήσους, καθὼς καὶ τὴν μεγαλόνησον Κρήτην.

Οἱ Ἀραβες, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο καὶ Ἀγαρηνοὶ (λησταί), ὠργάνωσαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Μακεδονίας, καὶ κυρίως ἐναντίον τῆς Θεσ)νίκης. Μὲ πολὺν στόλον ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὴν ὁποίαν εἶχον κάμει ὁρμητήριόν των.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου τοῦ 904 μ.Χ. ἔφθασαν οἱ Ἀγαρηνοὶ πρὸ τῆς Θεσ)νίκης, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐπετέθησαν ἀμέσως. Ἐπηκολούθησε σκληρὸς ἀγὼν. Οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐπολέμησαν γενναιότατα. Λέγεται ὅτι καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως ἦσαν πολλοί. Μετὰ ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα τεσσάρων ἡμερῶν ἡ Θεσσαλονίκη ἐκυριεύθη ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς. Ἡ πόλις ὑπέστη μεγάλην καταστροφὴν. Χιλιάδες ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἠχμαλωτίσθησαν.

Οἱ Ἀγαρηνοὶ, φοβηθέντες ἐπίθεσιν τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἐπροχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας, οὔτε παρέμειναν εἰς τὴν Θεσ)νίκην. Ἐπῆραν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ πλοῦσια λάφυρά των καὶ ἔφυγον εἰς Κρήτην.

Τὰ τεῖχη τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἐκεῖ βραδύτερον (960 μ.Χ.) τοὺς κατενίκησεν ὁ Στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκάς, ἡλευθερώθη δὲ καὶ ἡ Κρήτη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους Ἀγαρηνοὺς.

Μολονότι οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου εὐρίσκοντο εἰς διαρκεῖς πολέμους ἐναντίον τῶν βαρβάρων, δὲν ἔπαυον νὰ φροντίζουν διὰ τὴν πρόοδον τῆς Αὐτοκρατορίας. Κατεσκευάζον δρόμους, λιμένας, ἐφρόντιζον διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν. Ἐκτιζον Ἐκκλησίας καὶ εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς Ὁρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην σώζονται πολλοὶ Βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας.

Νέοι ἀγῶνες τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ εἰρήνη, ἡ ὁποία εἶχε γίνεῖ μετὰ τὴν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Οἱ Βούλγαροι ἔνα σκοπὸν εἶχον. Νὰ καταλάβουν τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ κυρίως τὴν Μακεδονίαν. Ἐνῶ δὲ οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ἦσαν ἀπησχολημένοι μὲ τοὺς Ἀραβας, οἱ Βούλγαροι ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Διὰ τοῦ ἱκανοῦ βασιλέως τῶν Σαμουήλ, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ὅλην σχεδὸν τὴν σημερινὴν Σερβίαν. Τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσ)νίκην δὲν ἡδυνήθησαν νὰ καταλάβουν. Ὁ Σαμουήλ μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὸν Ἀχρίδα, πλησίον τῆς λίμνης Πρέσπας, καὶ ἐξηκολούθει τοὺς πολέμους κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Μακεδονικὴ Δυναστεία.

Βασίλειος ὁ Β΄.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνῆλθεν εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Βυζαντίου ὁ Βασίλειος ὁ Β΄, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ.

Κατὰ τὸ 867 μ.Χ. ἔγινεν αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών. Οὗτος κατήγετο ἀπὸ πτωχῆν καὶ ἄσημον Μακεδονικὴν οἰκογένειαν. Νέος μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἵνα εὕρῃ ἐργασίαν. Ἡ τύχη τὸν ἠνένησε καὶ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τότε Αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Γ'. Διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς ἱκανότητός του ἀνῆλθεν εἰς μεγάλα ἀξιώματα τοῦ Παλατίου, καὶ τέλος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ (867 μ.Χ.) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ.

Ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, μολονότι δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀνεδείχθη ἱκανὸς βασιλεὺς. Ἔκαμε νικηφόρους πολέμους καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Κράτους. Ὁ Βασίλειος ἔγινεν ἰδρυτὴς νέας Βασιλικῆς οἰκογενείας, ἥ ὁποία ὠνομάσθη ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ. Ὁ σπουδαιότερος καὶ ὁ ἱκανώτερος ἐξ ὧν τῶν ἀπογόνων του, ὑπῆρξεν ὁ Βασίλειος ὁ Β'.

Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος.

Διάλυσις τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους.

Ὁ Βασίλειος ὁ Β' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ 963, εἰς ἡλικίαν 24 ἐτῶν. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ, ἀφοῦ ἐπεχείρησε διαφόρους πολέμους ἐναντίον τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ζητήματα τοῦ Κράτους του, ἐστράφη κατὰ τῶν Βουλγάρων. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν (1000 μ.Χ.) καὶ ἐνίκησεν εἰς πολλὰς μάχας τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Σαμουήλ ἔσπευσεν ἀπὸ τὴν Ἀχρίδα ἐναντίον του, μὲ ἰσχυρόν στρατόν. Οἱ δύο ἀντίπαλοι συνηντήθησαν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Κλειδίου (σημερινὴν Κρέσνα). Συνήφθη σφοδρὰ μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος. Δέκα πέντε χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Σαμουήλ μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῇ διὰ τῆς φυγῆς. Μεταβάς δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσάν του ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην του.

Ὁ διάδοχος τοῦ Σαμουήλ ἐζήτησεν εἰρήνην. Ὁ Βασίλειος ὁμως δὲν ἐδέχθη, διότι ἐγνώριζε τὴν δολιότητα τῶν Βουλγάρων. Ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον, μέχρις ὅτου κατέλαβεν ὅλον τὸ Βουλγαρικὸν Κράτος καὶ τὴν πρωτεύουσάν του Ἀχρίδα.

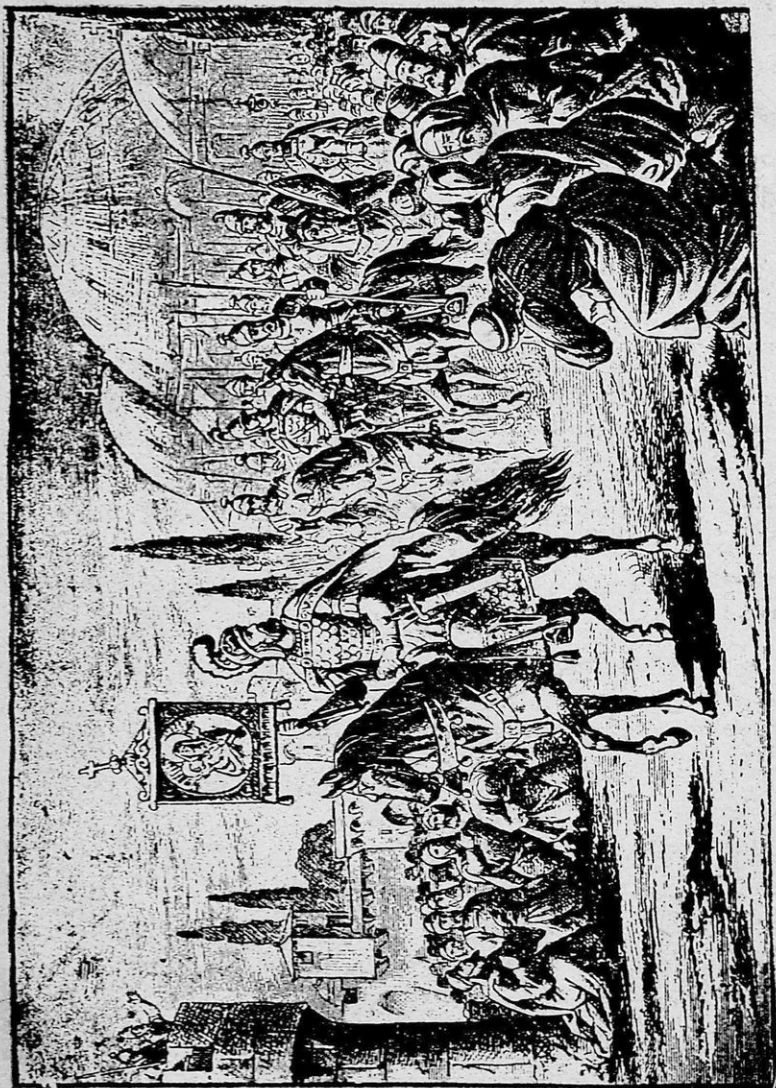
Τεσσαράκοντα ἔτη διήρκεσαν οἱ πόλεμοι τοῦ Βασιλείου κατὰ τῶν Βουλγάρων, μέχρις ὅτου τοὺς ὑπέταξεν ὁλοσχερῶς. Διέλυσε τὸ μέγα Κράτος, τὸ ὁποῖον εἶχον ἰδρύσει, καὶ τοὺς ἔκαμε ὑποτελεῖς τοῦ Βυζαντίου. Ἡ Μακεδονία ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐγινε πάλιν ὁλόκληρος ἐπαρχία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Βασίλειος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀκμὴ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τὴν νίκην του ὁ Βασίλειος κατῆλθεν εἰς τὴν κάτω Ἑλλάδα. Μετέβη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ προσηυχήθη εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου. Ὁ Βασίλειος ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους ὄχι μόνον τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ὁλόκληρον, ὠνομάσθη δὲ διὰ τοῦτο Βουλγαροκτόνος.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Μακεδόνα, ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγαλυτέραν τῆς ἀκμῆν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας. Τὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἔφθανον τότε ἀπὸ τὸν Εὐφράτην προταμὸν μέχρι τῆς κάτω Ἰταλίας, καὶ ἀπὸ τὸν Δούναβιν μέχρι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Συρίας. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐξαπέστελλε πάλιν τὸ φῶς του εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Κυρίως ὠφελήθησαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ὅλοι οἱ Σλαβικοὶ Λαοί. Ἀφοῦ ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὸν Χριστιανισμόν, ἐπῆραν καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τότε ἡ ὠραιότερα, ἡ πλουσιώτερα καὶ ἡ πλέον πολιτισμένη πόλις τοῦ κόσμου.

Βασίλειος ὁ Β΄, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Βουλγάρων.

**Ἐμφάνισις τῶν Τούρκων.
Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Φράγκους.**

Τὸ μέγα Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡ Μακεδονικὴ Δυναστεία, δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη Ἀφορμὴ ὑπῆρξαν διάφοροι ἀνάξιοι Αὐτοκράτορες. Οὗτοι δὲν ἐστάθησαν ἱκανοί, οὔτε τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς νὰ πολεμήσουν, οὔτε διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Κράτους νὰ ἐργασθοῦν. Πολλὰ ἐπαρχίαι τοῦ βασιλείου ἀπωλέσθησαν.

Βραδύτερον παρουσιάσθησαν ἱκανοὶ Αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοί. Ἦτο ὅμως ἄργά. Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἶχε πάθει μεγάλην φθοράν καὶ κατὰπτωσιν. Ἀλλὰ καὶ τούτους διεδέχθησαν πάλιν ἀνίκανοι βασιλεῖς.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (1150 μ.Χ.) ἐφάνη γένος ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς ἐξ ἀνατολῶν. Οἱ Τοῦρκοι. Ὁ λαὸς οὗτος προήρχετο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Κατ' ἀρχὰς ἵδρυσεν μικρὸν Κράτος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ ἀρχηγὸς των ἐλέγετο Ὅθμάν, ἐξ αὐτοῦ δὲ ὠνομάσθησαν οἱ Τοῦρκοι Ὅθωμανοί.

Ἦσαν πυρολάτραι, ἀλλ' ἠσπάσθησαν εὐκόλως τὸν Μωαμεθανισμόν. Ἐγίναν Μουσουλμάνοι (πιστοί). Ἐπειδὴ ἦτο φυλὴ πολεμική, ἐμεγάλωσαν ταχέως τὸ Κράτος των, διὰ τῶν πολέμων καὶ τῶν κατακτήσεων.

Μεταξὺ ἄλλων χωρῶν κατέλαβον καὶ τὴν Παλαιστίνην. Δηλαδή τοὺς Ἀγίους Τόπους. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως, οἱ λεγόμενοι μετὰ ὄνομα Φράγκοι, ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τοῖς Ἀγίοις τόπους ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὥργάνωσαν τρεῖς ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν Σταυροφορίαι. Οἱ Σταυροφόροι διερχόμενοι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Παλαιστίνην, διέπρᾶξαν λεηλασίας καὶ καταστροφάς.

Κατὰ τὴν τρίτην ἐκστρατείαν (1204 μ.Χ.) οἱ Σταυροφόροι, ἐπωφελούμενοι τῆς ἀδυναμίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ὁποίαν ἐληλάτησαν. Τὸ Βυζαντινὸν Κράτος κατελύθη καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σταυροφόρων διεμοιράσθησαν τὰς χώρας του.

Ἡ Μακεδονία ἐδόθη εἰς τὸν Στρατηγὸν Βονιφάτιον. Οὗτος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς καὶ ἔκαμεν ἰδικόν του Κράτος, τὴν Μακεδονίαν, μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεσ)νίκην. Ὀλίγον κατόπιν προσήρτησεν εἰς τὸ βασίλειόν του τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἄλλας ἐπαρχίας τῆς κάτω Ἑλλάδος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Μακεδονία ἔγινε Λατινικὸν Κράτος.

Ἀνασύστασις τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους.

Οἱ Βούλγαροι ἐπιτίθενται πάλιν κατὰ τῆς Μακεδονίας

Οἱ Βούλγαροι, τῶν ὁποίων τὸ Κράτος εἶχε διαλύσει ὁ Μακεδὼν Βασίλειος ὁ Β', εὗρον εὐκαιρίαν ἀπὸ τὴν ἐξασθένησιν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτοῦ (1185 μ.Χ.). Ἀνεκήρυξαν βασιλέα των τὸν Ἀσάν καὶ ἀνασυνέστησαν τὸ Βουλγαρικὸν Κράτος. Ἦρχισαν δὲ νέας ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ κυρίως κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους οἱ Βούλγαροι, διὰ τοῦ νέου βασιλέως των Ἰωαννίτη, ἐπετέθησαν καὶ κατὰ τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας. Ἀφοῦ ἐληλάτησαν τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ κατέστρεψαν τὰς Σέρρας, ἐπολιόρκησαν τὴν Θεσ)νίκην. Δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ τὴν κυριεύσουν διότι ὁ Βονιφάτιος ἀντεστάθη γενναίως. Ἐπειδὴ δὲ ἤρχετο βοήθεια τῶν Φράγκων, οἱ Βούλγαροι ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἔφυγον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες.

Ἑλληνικά Δεσποτάτα.

Ἡ Θεσσαλονίκη πρωτεύουσα νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους

Ὅταν οἱ Φράγκοι κατέλυσαν καὶ διεμοιράσθησαν τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος τοῦ Βυζαντίου, μέλη τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν κατάρθωσαν νὰ καταφύγωσιν εἰς ἀπομεμακρυσμένας ἐπαρχίας καὶ νὰ ἰδρῦσουν μικρὰ Κράτη Ἑλληνικά.

Ἐν τοιοῦτον Κράτος ἵδρυσεν ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀγγέλων εἰς τὴν Ἡπειρον, με πρωτεύουσαν τὴν Ἄρταν. Τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου. Ἡ οἰκογένεια τῶν Λασκάρων ἵδρυσεν ἄλλο Κράτος, εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, με πρωτεύουσαν τὴν Νίκαιαν. Τὸ Κράτος τῆς Νικαίας. Εἰς τὴν Τραπεζοῦντα τοῦ Πόντου ἵδρυσεν ἄλλο ἡ οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν. Καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ἵδρυσαν τοπάρχιας διάφοροι Ἀξιωματοῦχοι τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Οἱ Ἕλληνες Δεσπότες τῶν Κρατῶν αὐτῶν ἤρχισαν πολέμους κατὰ τῶν Φράγκων, διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξουν ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Δεσπότης τῆς Ἡπείρου Θεόδωρος Ἀγγελος Κομνηνός, κατόπιν συνεχῶν νικηφόρων πολέμων, ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Μακεδονίας τοὺς Φράγκους, τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σέρβους. Κατέλαβε δὲ καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους του.

Αἱ νίκαι τοῦ Θεοδώρου ἐνεθουσίασαν τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι τὸν ἀνεκήρυξαν Αὐτοκράτορα (1225). Ἡ Μακεδονία ἐγίνετο πάλιν Κράτος Ἑλληνικόν, με πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην.

Κατάλυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους.

Ἀνασύστασις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὸ νέον Μακεδονικὸν Ἑλληνικὸν Κράτος δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ. Οἱ ἐχθροὶ τὸ ἐπῆζον συνεχῶς. Κυρίως οἱ Βούλγαροι. Ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόδωρος ἐξεστράτευσεν ἐναντίον των. Ἐνι-

κήθη ὁμως ἀπὸ τὸν Βούλγαρον Βασιλέα Ἀσάν τὸν Β'. Οἱ Βούλγαροι εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, λεηλατοῦντες αὐτήν. Ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν καὶ τὴν Θεσ)νίκην, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Κράτος τῆς Νικαίας, ὑπὸ τὸν Μιχαήλ Παλαιολόγον, ἐνίκησε τοὺς Φράγκους καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν (1261).

Ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία ἀνασυνεστήθη. Ἡ Μακεδονία ἔγινε καὶ πάλιν ἐπαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἡ δὲ Θεσσαλονίκη ἐθεωρεῖτο δευτέρα πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἰς αὐτὴν διέμενε πάντοτε εἰς υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνηα τὴν Μακεδονίαν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ πατρὸς του. Συχνὰ δὲ ἤρχοντο καὶ διέμεναν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ οἱ αὐτοκράτορες.

Οἱ Σέρβοι εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον.

Οἱ Σέρβοι εἶναι λαὸς Σλαβικός, ὅστις ἦλθεν εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους Σλαβικοὺς λαοὺς (550 μ.Χ.). Πρὶν ἐμφανισθοῦν εἰς τὴν Βαλκανικὴν, διέμενον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ποταμῶν Βιστούλα καὶ Δνειστέρου τῆς Ρωσσίας.

Ἀρχικῶς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Μοράβα καὶ Δρίνου. Ἦτο λαὸς γεωργικὸς καὶ κτηνοτροφικὸς. Δὲν ἐπροχώρησαν ταχέως πρὸς νότον, ὅπως οἱ ἄλλοι Σλάβοι. Αἰτία ἦτο διότι ἐγκατεστάθησαν εἰς εὐφορον χώραν, καὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὴν γεωργίαν των καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ὠργανώθησαν ἐνωρὶς εἰς ἓν Κράτος, ὅπως οἱ Βούλγαροι. Ἦσαν διηρημένοι εἰς μικρὰ Κράτη, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς Ζουπάνους (ἡγεμόνας).

Μὲ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἦλθον εἰς ἐπαφὴν οἱ Σέρβοι κατὰ τὸ 800 περίπου. Παρ' αὐτοῦ ἔλαβον καὶ τὸν Χριστιανισμόν, ὅπως ὅλοι οἱ Σλαβικοὶ λαοί. Οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἡ-

νόουν τοὺς Σέρβους. Βραδύτερον, ὅταν ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἐξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον, οἱ Σέρβοι ἔγιναν ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Ἑλληνας Αὐτοκράτορας. Διετήρησαν ὅμως τὰ Κράτη των καὶ τοὺς Ζουπάνους των (ἡγεμόνας των).

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν οἱ Σέρβοι διεξήγαγον πολλοὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἱ ὅποιοι ἤθελον νὰ καταλάβουν τὴν χώραν των. Εἰς τοὺς πολέμους των αὐτοὺς οἱ Σέρβοι εἶχον πάντοτε τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἑλλήνων. Γενικῶς αἱ σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἦσαν πάντοτε φιλικαὶ ἕως τότε. Πολλάκις δὲ ἡγεμόνες τῶν Σέρβων ἔλαβον συζύγουσιν κόρας τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Οἱ Σέρβοι κατὰ τῆς Μακεδονίας.

Ὅταν ὅμως ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ οἱ διάφοροι γειτονικοὶ λαοὶ ἤρπαζον τὰς ἐπαρχίας της, καὶ οἱ Σέρβοι ἐπροχώρησαν πρὸς νότον. Πρὸς τὴν Μακεδονίαν δηλαδὴ. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον ἐνωθῇ εἰς ἓν Κράτος, μὲ Κράλην (βασιλέα). Αἱ ἐπιδρομαὶ των ἤρχισαν κυρίως ἀπὸ τοῦ 1150 καὶ ἔπειτα.

Τὰ Βυζαντινὰ στρατεύματα τοὺς ἀπέκρουσαν κατ' ἐπανάληψιν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Μακεδονίας. Βραδύτερον ὅμως (1330—1350), ὅτε τὸ Βυζαντινὸν Κράτος εἶχε ἐξασθενήσει πολὺ, οἱ Σέρβοι εἰσέβαλαν καὶ πάλιν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ἐχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κράλη (βασιλέα) Δουσάν, κατέλαβον ὅλην σχεδὸν τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, προχωρήσαντες μέχρι τῆς Θεσσαλίας. Ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν καὶ τὴν Θεσπλίαν, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν. Καὶ οἱ Σέρβοι, ὅπως καὶ οἱ Βούλγαροι, ἤθελον πάντοτε νὰ καταλάβουν τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἐστράφησαν κατόπιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν Σερρῶν. Ὁ Δουσάν, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Μακεδονίαν, ἀνεκη-

ρύχθη αὐτοκράτωρ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Γραικῶν. Πρωτεύουσάν του ἔκαμε τὰ Σκόπια.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεσυντάχθη ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, καὶ μετέβη κατὰ τοῦ Δουσάν. Ἦναγκάσθη τότε οὗτος νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ κεντρικὴν Μακεδονίαν, καθὼς καὶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς δυτικῆς. Ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ μόνον τὴν Καστορίαν καὶ τὰ περὶ τὴν Πρέσπαν μέρη.

Σκοπὸς τοῦ Δουσάν ἦτο νὰ καταλύσῃ τελείως τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, νὰ καταλάβῃ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του αὐτοῦ, δὲν ἐδίστασε νὰ συνεννοηθῇ καὶ με τοὺς Τούρκους.

Τὸ σχέδιόν του ὅμως ἀπέτυχεν, ἔπειτα ἀπὸ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον του. Ἦναγκάσθη μάλιστα νὰ συνάψῃ εἰρήνην με τοὺς Ἕλληνας. Ἐπαυσε δὲ νὰ λέγεται Αὐτοκράτωρ Σέρβων καὶ Γραικῶν, καὶ περιορίσθη νὰ εἶναι μόνον Τσάρος τῶν Σέρβων.

Οἱ Σέρβοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Μακεδονίαν περισσότερον τῶν δέκα ἐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἡ Μακεδονία καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ Ἑλληνικὸν Βυζαντινὸν Κράτος, κουρασμένον ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τόσων αἰώνων, ἐξηκολούθει νὰ μάχεται πρὸς τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους, διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Μακεδονίας, οἱ Τούρκοι ἐγένοντο διαρκῶς ἰσχυρότεροι. Ἐπροχώρουν δὲ πρὸς βορρᾶν, διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν εἶχον καταλάβει.

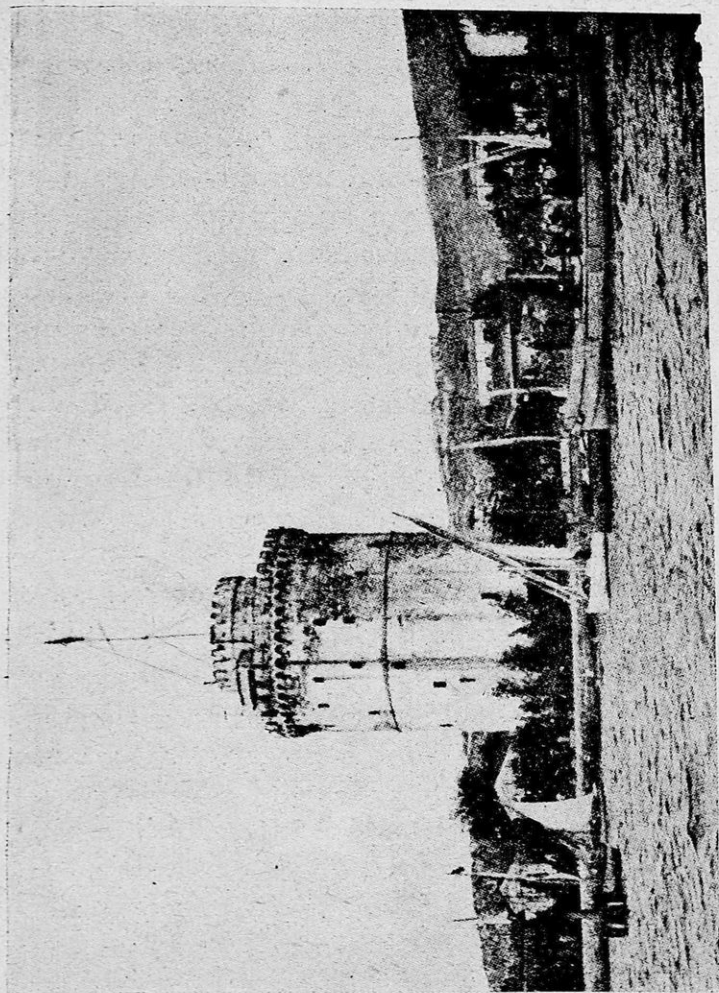
Κατὰ τὸ 1360 ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Α΄ διέβη τὸν Ἑλλήσποντον. Οἱ Τοῦρκοι ἔβαλον πόδα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ματαίως οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Χριστιανικῶν Κρατῶν, ἵνα ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων.

Γνωρίζων ὁ Μουράτ ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους του. Ἐστράφη κατόπιν πρὸς δυσμὰς. Κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἄλλας Θρακικὰς πόλεις, νικῶν πανταχοῦ τοὺς ἀνθισταμένους Ἕλληνας.

Προχωρῶν πάντοτε νικητὴς ὁ Μουράτ, διέβη τὸν Νέστον ποταμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Κατέλαβε διὰ σφοδρῶν ἀγώνων, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς πόλεις της. Κατὰ τὸ 1373 κατέλαβε τὰς Σέρρας, κατόπιν μεγάλης ἀντιστάσεως.

Μετὰ τὰς νίκας τοῦ αὐτὰς ὁ Μουράτ δὲν ἐβάδισε κατὰ τῆς Θεσ)νίκης, τῆς ὁποίας ἡ ἄλωσις ἦτο δύσκολος. Ἐπροχώρησε πρὸς βορρᾶν. Ὑπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ διέλυσε τὸ Κράτος των. Ἐστράφη κατόπιν ἐναντίον τῶν Σέρβων. Εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τοῦ Κοσσυφοπεδίου, οἱ Σέρβοι παρὰ τὴν γενναίαν καὶ ἥρωϊκὴν ἀντίστασίν των, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Μουράτ (1389). Τὸ Σερβικὸν Κράτος διελύθη καὶ οἱ Σέρβοι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἀνενόχλητος τώρα ὁ Μουράτ στρέφει πρὸς νότον. Αἱ θύραι τῆς Μακεδονίας εἶναι ἀνοικταὶ πλέον εἰς αὐτόν. Κατέλαβε πολλὰς πόλεις, συντρίβων πᾶσαν ἀντίστασιν. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Θεσ)νίκης, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ σπεύπῃ εἰς Ἀσίαν, ὅπου τὸ Κράτος του ἐκινδύνευε. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε.

Ο Λευκός Πύργος τῆς Θεσσαλονίκης.

Κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἄν καὶ ὅλη σχεδὸν ἡ Μακεδονία εἶχε καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ πρωτεύουσά της, ἡ Θεσ)νίκη, παρέμενεν ἀκόμη ἐλευθέρα. Οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου κατέβαλλον ἀπέγνωσμένας προσπάθειας ἵνα διατηρήσουν τὴν Θεσ)νίκη. Ἐσχεδιάζον νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν ὡς ὀρμητήριον διὰ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Διὰ τὴν διάσωσιν δὲ καὶ διατήρησιν τῆς Θεσ)νίκης, οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν καὶ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑνετῶν. Οὗτοι ἐδέχθησαν προθύμως, σκοπεύοντες νὰ τὴν καταλάβωσιν οἱ ἴδιοι.

Οἱ Τούρκοι ὅμως ἦσαν ἀνίκητοι πλέον. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μουράτ ἐξηκολούθουν νὰ καταλαμβάνουν τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1440 ὁ Σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' μὲ πολυάριθμον στρατὸν ἐπετέθη κατὰ τῆς Θεσ)νίκης.

Κατ' ἀρχὰς ἐζήτησεν ὅπως τοῦ παραδοθῇ ἡ πόλις. Ἐδίδε δὲ ὑποσχέσεις ὅτι θὰ ἐσέβετο τὴν ἐλευθερίαν, τὴν περιουσίαν καὶ τὰ προνόμια τῶν κατοίκων. Αἱ προτάσεις του ὅμως ἀπερρίφθησαν. Τὰς ἐπανέλαβε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν δεκταί. Οἱ Ἕλληνες δὲν θέλουν νὰ παραδώσουν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἦρχισε τότε, φοβερὰ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας ἐγίνετο ἄγριος ἀγών. Οἱ κάτοικοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐπολέμουν γενναιότατα. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως ἦσαν πολλοί, ἐπετίθεντο δὲ λυσσώδεις.

Τὴν τετάρτην ἡμέραν, παρὰ τὴν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων, οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Θεσ)νίκη. Ἐπηκολούθησε σφαγὴ, λεηλασία καὶ ἐξανδραποδισμὸς τῶν κατοίκων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐθλίβησαν βαθύτατα διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πρωτεύουσας τῆς Μακεδονίας.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσ)νίκης ὁλόκληρος πλέον ἡ Μακεδονία εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων. Ὅτε δὲ βραδύτερον κατελήφθη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάς ὑπεδουλώθη εἰς τοὺς Τούρκους, ἡ Μακεδονία ἀπετέλεσεν ἐπαρχίαν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Εἰς πολλὰ μέρη ἔφερεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐγκατέστησε Μουσουλμάνους. Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας μόνον τὸ Ἅγιον Ὅρος διετήρησε τὰ προνόμιά του. Ἐξυπηρέτησε δὲ ἡ γωνία αὕτῃ τῆς Μακεδονίας τὸν Ἑλληνισμόν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, διότι εἰς τὰς Ἱερὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐκαλλιεργοῦντο τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἔχασε τὰ παλαιὰ μεγαλεῖα της. Κατήντησε μία ἐπαρχικὴ πόλις. Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ καταστροφή πού ἔπαθεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Διακόσια περίπου ἔτη ἔμεινεν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν. Μετὰ τὸ 1500 ἤρχισε πάλιν νὰ ἀποκτᾷ κίνησιν καὶ γίνεται πόλις σημαντικὴ, ὅπως καὶ πρότερον.

Κατὰ δὲ τὸ 1700 ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν πολλαὶ χιλιάδες Ἑβραίων. Εἶχον ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, ἡ δὲ Τουρκία τοὺς ἐδέχθη εἰς τὸ Κράτος της, καὶ ἐπέτρεψε νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑβραίων ἐκείνων παραμένουν ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν, ὁμιλοῦν δὲ καὶ σήμερον τὴν Ἰσπανικὴν γλῶσσαν.

Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν.

Ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἡ Μακεδονία καθυστέρησεν εἰς πολιτισμὸν καὶ πρόοδον. Τὸ μόνον προοδευτικὸν ἔργον των ὑπῆρξεν ἡ κατασκευὴ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τουρκικὸν ἔργον εἶνε καὶ ὁ Λευκὸς Πύργος τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφυλακίζοντο οἱ Ἕλληνες.

“Ὅσον βαρὺς καὶ ἂν ἦτο ὁ Τουρκικὸς ζυγός, οἱ Μακεδόνες δὲν τὸν ἠνείχοντο ἀδιαμαρτυρήτως. Ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐγίνοντο συχνὰ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὸ 1495 μαθόντες οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εὐρίσκετο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ὅτι ἤτοιμάζετο νὰ διαβῇ εἰς Μακεδονίαν, ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Τούρκων. Αἱ ἐλπίδες των ὅμως διεψεύσθησαν. Οἱ Γάλλοι δὲν ἦλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐτιμώρησαν σκληρῶς τοὺς ἐξεγερθέντας Μακεδόνας.

Καὶ κατὰ τὸ 1571, ὅταν ἐνικήθη ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν Ναύπακτον, οἱ Μακεδόνες, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι ἄλλων Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἐξηγέρθησαν πάλιν κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ πάλιν ὅμως ἀπέτυχεν ἡ ἐξέγερσίς των. Πολλὰ χιλιάδες ἐσφάγησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Οἱ Μακεδόνες ὅμως δὲν ἡσυχάζουν. Ἦρχισαν κατόπιν οἱ ἁγῶνες τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν. Ὁ Ὀλύμπος ἦτο τὸ κέντρον τῆς δράσεώς των. Καὶ τὰ βουνὰ ὅμως τῶν Γρεβενῶν, τῆς Κάστορας, τῆς Κοζάνης, τῆς Φλωρίνης, τῆς Βερροίας, Ἐδέσσης, τῶν Σερρῶν, τοῦ Παγγαίου καὶ τῆς Χαλκιδικῆς ἦσαν καταφύγια καὶ ὀρμητήρια τῶν ἐκδικητῶν.

Διασημότεροι ἐκ τῶν Ἀρματωλῶν ἦσαν ὁ Ζιάκας, ὁ Καραμῆτσος, ὁ περίφημος Νικοτσάρας, ὁ Λάζος, ὁ Σταθάκης, ὁ Τσακνάκης, ὁ Τσέλιος καὶ ἄλλοι. Οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Κλέφτες ἐπολέμησαν σφοδρῶς καὶ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν, ὅστις ἤθελε νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Ἐκ τούτων διαπρεπέστερος ἦτο ὁ Νικοτσάρας. Οὗτος κατήρτισε σῶμα 500 πολεμιστῶν, ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ἐβάδισε πρὸς βορρᾶν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπαναστατήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων (1807). Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐστράφη πρὸς τὰς Σέρρας, πολεμῶν ἐναντίον πολλῶν ἐχθρῶν. Μαχόμενος διαρκῶς ἐφθασεν

‘Ο Ἀρματωλὸς τοῦ Ὀλύμπου Νικοτσάρας.

εἰς τὸ Παγγαῖον. Ἀπ' ἐκεῖ, διασπάσας τοὺς Τούρκους, διεσώθη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος με 150 ὄπαδούς του μόνον. Οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του αὐτὴν ὁ Νικοτσάρας ἠνώθη με τὸν Βλαχάβαν. Οἱ δύο κατήρτισαν στόλον μικρόν, διὰ τοῦ ὁποίου κατεδίωκον τὰ τουρκικὰ πλεῖα καὶ ἐλεηλάτουν τὰ τουρκικὰ παράλια. Τόση δὲ ἦτο ἡ τόλμη των, ὥστε εἶχον γίνει ὁ τρόμος τῶν Τούρκων.

Ὁ Νικοτσάρας ἐδολοφονήθη ἀπὸ ἓνα Ἀλβανόν, ἐτάφη δὲ εἰς τὴν νῆσον Σκίαθον.

Μέχρι σήμερον σώζονται πολλὰ Δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ὁποῖα ἐξυμνοῦν τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωϊσμούς τῶν Ἀρματολῶν καὶ τῶν Κλεφτῶν τῆς Μακεδονίας. Σημειώνομεν μερικά:

Ὁ Κλέφτης.

Στὰ Χάσια καὶ στὸν Ὀλυμπο σαράντα χρόνους Κλέφτης,
Χιλιάδες Τούρκους ἔσφαξα ἔκαψα τὰ χωριά των.

Ὁ Ὀλυμπος

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος τὰ δυὸ βουνὰ μαλώνουν.
Γυρίζ' ὁ γέρω Ὀλυμπος καὶ λέει τοῦ Κισσάβου.
Μὴ μὲ μαλώνεις, Κίσσαβε, κοιναροπατημένε.
Ἐγὼ' μαι ὁ γέρω Ὀλυμπος, στὸν κόσμον ξακουσμένος,
Ποῦχω σάρανταδυὸ κορφές κι ἐξήντα δυὸ βρυσοῦλες.
Πᾶσα βρυσούλα φλάμπουρο κάθε κορφή καὶ κλέφτης,
Καὶ στὴ ψηλότερη κορφή ἀητὸς εἶν' καθισμένος.

Ὁ Νικοτσάρας.

Ὁ Νικοτσάρας πολεμᾷ με τρία Βιλαέτια.
Τὴ Ζίχνα, καὶ τὸ Χάντακα καὶ τὸ καϊμένο Πράβι.
Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμον τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
Χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνον στὰ ματια.
Χιόν' ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ στὴ φωτιά βαστοῦσαν.

Ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Οἱ Μακεδόνες ἔχοντες βαθύ τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας δὲν περιώρισαν τοὺς ἀγῶνας των μόνον εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ὁσάκις καὶ εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἐπαρχίας ἐγένοντο ἐξεγέρσεις κατὰ τῶν τυράννων, οἱ Μακεδόνες προσέφερον τὴν βοήθειάν των.

Προκειμένου νὰ γίνη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1700, ἦλθεν ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωσικοῦ Στρατοῦ Γεώργιος Παπαζώλης, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Οὗτος ἦτο Μακεδὼν, κατήγετο δὲ ἀπὸ τὴν Σιάτισταν.

Καὶ ἄλλος Μακεδὼν, ὁ Γρηγόριος Ζαλίκης, ἐκ Θεσσαλονίκης, πλούσιος καὶ λόγιος, ἱδρυσεν εἰς τοὺς Παρισίους (1806) ἐταιρείαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Μέλη τῆς Ἑταιρείας ἐκείνης ἦσαν καὶ ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Τσακάλωφ, οἱ ὅποιοι ὠργάνωσαν κατόπιν (1814) τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν.

Καὶ ἄλλοι δὲ Μακεδόνες, ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Βιέννην, τὴν Βουδαπέστην καὶ τὴν Τεργέστην, εἰργάσθησαν καὶ διὰ τοῦ πλούτου των καὶ προσωπικῶς, ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνεξαρτησίας. Τὸ Τυπογραφεῖον τῆς Βιέννης, εἰς τὸ ὅποιον ὁ Ρήγας Φερραῖος ἐτύπωνε τὰ ἄσματά του καὶ τὰς προκηρύξεις του, ἦτο τοῦ Μακεδόνα Γεωργίου Πούλιου.

Ὅταν συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ὁ Ρήγας, συνελήφθησαν μαζὺ του καὶ ἄρκετοὶ Μακεδόνες. Τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Τυρούντζις ἐκ Σιατίστης καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἐμμανουὴλ ἐκ Κοζάνης, ἐστραγγαλίσθησαν μαζὺ μὲ τὸν Ρήγα εἰς τὸ Βελιγράδι (1798), καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὸν Δούναβιν.

Εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, ἡ ὁποία ὠργάνωσε τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ἦσαν μέλη ὅλοι οἱ πρόκριτοι καὶ σημαίνοντες Μακεδόνες.

Μεγάλην δραστηριότητα ανέπτυξαν οἱ Μακεδόνες ἐντὸς τῆς Μακεδονίας διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ἐξύψωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ εἰς τὰ χωρία, ἵδρυσαν καὶ συνετήρουν σχολεῖα. Φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἥτοι νοσοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, γηροκομεῖα ὑπῆρχον ὅχι μόνον εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περισσοτέρας Μακεδονικὰς πόλεις. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται μέχρι σήμερον.

Ὅλα δὲ συνετηροῦντο ἀπὸ χρήματα τῶν φιλογενῶν Μακεδόνων. Οἱ πλούσιοι ἐξώδεον τὰ πλούτη των ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἰδέας. Καὶ οἱ πτωχοὶ ἐδίδον ἀπὸ τὸ ὑστέρημά των.

Παρ' ὅλας τὰς διώξεις καὶ τὰς πιέσεις τοῦ τυράννου, οἱ Μακεδόνες διετήρησαν ὑψηλὰ τὸ Ἐθνικόν των φρόνημα, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἡ Μακεδονία εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Ὁ φλογερὸς πατριωτισμὸς καὶ ἡ αὐταπάρνησις τῶν Μακεδόνων ἐφάνησαν καὶ κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Εἰς τὴν Μολδαυίαν, ὅπου ἐξερράγη τὸ πρῶτον ἡ ἐπανάστασις, ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, Μακεδόνες ἦσαν οἱ δύο κυριώτεροι Ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν. Ὁ Γεώργιος Ὀλύμπιος, ἀπὸ τὸ Λειβάδι τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης, ἀπὸ τὸ Μπλάτσι τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Εἶναι γνωστὸς ὁ ἡρωϊσμός των δύο αὐτῶν Ἀρχηγῶν καὶ ἡ ἀνατίναξις των εἰς τὸν ἀέρα, εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σέκου, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἱερολοχιτῶν.

Ὅταν δὲ ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἡ Μακεδονία δὲν καθυστέρησεν. Ἦτο δὲ δύσκολος ἡ ἐξέγερσις εἰς τὴν Μακεδονίαν, διότι πάντοτε ὑπῆρξεν αὕτη κέντρον μεγάλων δυνάμεων Τουρκικοῦ Στρατοῦ. Οἱ Μακεδόνες ὁμῶς δὲν ἐδίστασαν.

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Χαλκιδικῆς.

Πρῶτος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ ἐκ Σερῶν Ἐμμανουὴλ Παπᾶς, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1821. Εὐθὺς δὲ μετ' αὐτὸν καὶ ὁ Χάψας εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Οἱ δύο Ἀρχηγοὶ ἠνώθησαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Χαλκιδικῆς τοὺς ἠκολούθησαν εἰς τὴν ἐξέγερσιν. Κατέλυσαν τὰς Τουρκικὰς Ἀρχὰς καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν Θεσ)νίκην.

Τοὺς ἐπαναστάτας ἠκολούθουν καὶ χίλιοι Μοναχοὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἔνοπλοι. Ἐνίκησαν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Χορτιάτη καὶ τῶν Βασιλικῶν.

Τότε ὁ Πασᾶς τῆς Θεσ)νίκης ἐπετέθη ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν μὲ ἰσχυρὰν δύναμιν πεζικοῦ, πυροβομικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Οἱ ἐπαναστάται, ἐπειδὴ ἦσαν ὀλιγώτεροι, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν μὲ ἀρκετὰς ἀπωλείας.

Εἰς τὴν Γαλάτισταν καὶ εἰς τὸν Πολύγυρον συνήφθησαν νέαι μάχαι. Οἱ Τοῦρκοι, οἱ ὅποιοι διαρκῶς ἐλάμβανον ἐνισχύσεις, ἐνίκησαν καὶ πάλιν. Οἱ ἐπαναστάται ὑπεχώρησαν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Κασσάνδρας. Ἔσκαψαν τάφρον εἰς τὸν στενὸν λαιμὸν καὶ ἠμπόδισαν τοὺς Τούρκους νὰ προχωρήσουν.

Ἐχρειάσθη νὰ κάμουν μεγάλην ἐκστρατείαν οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ πολεμοῦν ἐπὶ ἕξ μῆνας, μέχρις ὅτου δυνηθοῦν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς ἐπαναστάτας ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ νὰ τὴν ὑποτάξουν. Ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι. Ἡ χερσόνησος κατεστράφη.

Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ναούσης.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Χαλκιδικῆς δὲν ἠμπόδισε τοὺς Μακεδόνας νὰ ὀργανώσουν νέαν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ σταλοῦν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ὁ-

που-ήτο τὸ κέντρον τῆς ὅλης Ἐπαναστάσεως, πλοῖα μὲ πολεμεφόδια καὶ εἰς ἀξιωματικός, ὡς ἀρχηγός. Ἡ Νάουσα ὠρίσθη ἔδρα τῶν Ἐπαναστατῶν.

Ἀρχηγοὶ ἦσαν ὁ Καρατάσος ἀπὸ τὴν Βέρροϊαν, ὁ Γκάτσος ἀπὸ τὴν Ἑδεσσαν, ὁ Ζαφειράκης Λογοθέτης ἀπὸ τὴν Νάουσαν καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Ἀπεφασίσθη ὅπως, μόλις ἔλθουν τὰ πολεμεφόδια, ἕκαστος ἀρχηγὸς κηρύξη τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του.

Τὰ πολεμοφόδια ὅμως καὶ ὁ ἀξιωματικὸς ἐβράδυναν νὰ ἔλθουν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τοῦρκοι ἠννόησαν τοὺς σκοποὺς τῶν Ἑλλήνων, ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν τὰ μέτρα των. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁ Πασᾶς τῆς Θεσ)νίκης ἐζήτησε νὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιόν του οἱ ἀρχηγοί. Τοῦτο ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐπισπευσθῇ ἡ ἔκκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1622 εἰς τὴν Νάουσαν ὑψώθη ἡ σημαία τῆς Ἐλευθερίας.

Ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ καταστροφή τῆς Ναούσης.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἐπαναστάται ἐπέτυχον ἀρκετὰς νίκας, ἔφθασαν δὲ μέχρι τῆς Βερροίας. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἔγινε δυνατόν νὰ ἐπαναστατήσουν ταυτοχρόνως καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις. Ἐπὶ πλέον οἱ ἐπαναστάται δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταλάβουν τὴν γέφυραν τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, ὥστε νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀποστολὴν ἐνισχύσεων εἰς τοὺς Τούρκους, ἐκ Θεσ)νίκης καὶ Λαρίσης.

Οἱ Τοῦρκοι ἐνισχυθέντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἐπαναστατῶν. Συνήφθησαν μάχαι σκληραί. Οἱ ἐχθροὶ ὅμως ἦσαν πολλοί. Οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφήσουν τὴν Καστανιά καὶ τὰ ὑψώματα τῆς Βερροίας καὶ νὰ ὀπισθοχωρήσουν εἰς Νάουσαν, ὅπου ὠχυρώθησαν. Ἐπικολούθησε πολιορκία τῆς πόλεως, ἡ ὁποία διήρκεσεν ὀκτῶ ἡμέρας. Κατ' αὐτὰς διεξήχθη ἀγών

πεισματοῶδης. Οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν ἐξόδους, κατῴρθωσαν δὲ νὰ σώσουν πολλὰ γυναικόπαιδα.

Μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἡ Νάουσα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Καρατάσος, ὁ Ζαφειράκης καὶ ὁ Γκάτσος διεσώθησαν μὲ πολλὰ γυναικόπαιδα. Δὲν διέσωσαν ὅμως τὰ ἱδικὰ των. Αἱ οἰκογένειαι των ἡχμαλωτίσθησαν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐλεηλάτησαν τὰς οἰκίας, ἔσφαξαν ὅσους ἄνδρας συνέλαβον, κατέστρεψαν τὴν πόλιν καὶ ἡχμαλώτισαν ὅσας γυναῖκας καὶ παιδία περιῆλθον εἰς χεῖράς των. Πολλοὶ γυναῖκες μὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ των ἐπρόφθασαν καὶ ἔπεσαν εἰς τὸν ποτατόν. Ἐπρωτίμησαν νὰ πνιγοῦν παρὰ νὰ αἰχμαλωτισθοῦν. Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου ἐπανελήφθη εἰς τὴν ἡρωϊκὴν Νάουσαν.

Ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν, διωργανώθη νέα Ἐπανάστασις εἰς τὴν Δυτικὴν. Μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Ζαφειράκης. Δὲν ἐξεδηλώθη ὅμως, διότι οἱ Τοῦρκοι ἠννόησαν ἐγκαίρως τοὺς σκοποὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔστειλαν στρατὸν ἀπὸ τὴν Ἡπειρον καὶ ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ Ζαφειράκης ἐπεχείρησε νὰ ἀντισταθῇ, ἀλλὰ κατεστράφη μὲ ὅλους τοὺς ἄνδρας του.

Ἀπόπειρα ἄλλη δὲν ἔγινε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως, διότι ἡ Μακεδονία ἐπλημμύρησεν ἀπὸ Τουρκικὸν στρατόν. Οἱ Μακεδόνες ὅμως ἀρχηγοὶ δὲν κατέθηκαν τὰ ὅπλα. Ἀφοῦ ἐπείσθησαν ὅτι δὲν ἦτο πλέον δυνατόν νὰ δράσουν εἰς τὴν Μακεδονίαν, μετέβησαν μὲ τὰ παλληκάρια των εἰς τὴν Κάτω Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἡ ἐπανάστασις ἐθριάμβευε. Εἰς τὰς μάχας τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου διεκρίθησαν οἱ Μακεδόνες Ἀρχηγοὶ καὶ πολεμισταί. Ὁ Καρατάσος ἐπέζησε, ἀπέθανε δὲ εἰς τὸ Ναύπλιον κατὰ τὸ 1830.

Ἡ Μακεδονία μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, ἥτοι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, ἀπέκλεισαν τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἐδόθησαν μόνον ὑποσχέσεις ὅτι θὰ ὑποχρεωθῇ ἡ Τουρκία νὰ τὴν διοικῇ καλύτερον, καὶ νὰ μὴ τυραννῇ τοὺς Χριστιανούς.

Καὶ πάλιν ὅμως οἱ Μακεδόνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ποθοῦν τὴν ἀπελευθέρωσίν των καὶ τὴν ἑνωσιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τὸ ἐλεύθερον Κράτος. Εἰς πᾶσαν δὲ εὐκαιρίαν ἐξεδήλωναν τοῦτο καὶ δι' ἔργων.

Ὅταν κατὰ τὸ 1854 ἐξερράγη ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος, ὁ υἱὸς τοῦ Καρατάσου Τσάμης, ἐκήρυξεν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐνίκησε μάλιστα τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Δὲν ἐσημείωσεν ὅμως ἐπιτυχίαν ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, διότι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀντέδρασαν καὶ αἱ Δυνάμεις τῆς Δύσεως. Προηγουμένως ὁ Τσάμης εἶχε μεταβῇ εἰς τὴν Κρήτην, μετὰ Μακεδόνας πολεμιστάς, καὶ ἐβοήθησε τοὺς Κρητὰς εἰς τὴν ἐπανάστασίν των (1841).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ

Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγών.

Μετὰ τὸ 1854 ἐπηκολούθησαν ἔτη σχετικῆς ἡσυχίας. Ἀπὸ τοῦ 1890 ὅμως ἤρχισε νέος ἀγών. Ἡ Ρωσσία, νικήσασα τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸ 1878, ἐπέτυχε διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, νὰ κατακυρωθῇ ἡ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Πολεμισταί τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος.

Καὶ ἡκυρώθη μὲν μετ' ὀλίγον ἡ Συνθήκη ἐκείνη, διὰ τῆς νέας Συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1881), οἱ Βούλγαροι ὅμως ἐθεώρησαν ὅτι ἀπέκτησαν δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχοντο ποτὲ νὰ γίνῃ ἡ Μακεδονία Βουλγαρική, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν ἀγῶνα ἐξοντωτικὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν αὐτὸν ἐβοηθοῦντο διὰ παντὸς μέσου ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν. Κυρίως μὲ χρήματα. Ἡ Ρωσσία ἤθελε νὰ γίνῃ Βουλγαρική ἡ Μακεδονία, διότι τὸ σχέδιόν της ἦτο νὰ καταλάβῃ ἡ ἰδία τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ἀπλωθῇ ὁ Σλαβισμὸς εἰς ὅλην τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον.

Τοὺς Βουλγάρους ἐβοήθουν καὶ οἱ Τοῦρκοι. Εἰς τούτους συμφέρον ἦτο νὰ ἀλληλοεξοντώνωνται οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι. Ἐνῷ θὰ ἐξησθένουν οἱ δύο αὐτοὶ λαοί, ἐκείνοι θὰ ἐστερεώοντο καλύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Οἱ Βούλγαροι ἐστράφησαν ἀρχικῶς κατὰ τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων. ἤρχισαν τὰς δολοφονίας ἱερέων, διδασκάλων, ἱατρῶν καὶ ἐμπόρων. Μετὰ τὸ 1900 ὁ ἀγὼν τῶν ἔγινε συστηματικώτερος. Κατήρτισαν ἔνοπλα σώματα (Κομιτατζήδες), τὰ ὁποῖα περιήρχοντο τὰ Ἑλληνικὰ χωρία. Δι' ἀπειλῶν, φόρων καὶ κακουργημάτων ἐζήτουν νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς κατοίκους νὰ γίνουν Βούλγαροι.

Κατὰ τὸ 1902 ἐφονεύθησαν 182 ἱερεῖς, διδάσκαλοι, ἱατροί, ἔμποροι καὶ ἄλλοι πρόκριτοι Μακεδόνες, ἀπὸ τοὺς Κομιτατζήδες. Κατὰ τὸ 1903 οἱ φονευθέντες ἀνῆλθον εἰς 283 καὶ κατὰ τὸ 1904 εἰς 365.

Εἰς τούτους δὲ δὲν ὑπολογίζονται οἱ χωρικοί, οἱ ὁποῖοι ἐσφάγησαν κατὰ τὸ διάστημα αὐτό. Ἦτο δὲ ἄγριος καὶ ὁ διωγμὸς τῶν χωρικῶν. Πολλαὶ οἰκογένειαι κατεστράφησαν ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἡ ἀντίστασις. Ὁ θάνατος τοῦ Παύλου Μελά.

Εἰς τὸν ἐξοντωτικὸν ἀγῶνα τῶν Βουλγάρων οἱ Μακεδόνες ἀντέταξαν γενναίαν ἀντίστασιν, μολονότι ἐναντίον των ἦσαν καὶ οἱ Τοῦρκοι.

Διὰ τῶν ἐνεργειῶν Μακεδόνων πατριωτῶν καὶ τοῦ τότε (1903) Ἑλληνοῦ Προξένου τοῦ Μοναστηρίου Ἰωάνος Δραγούμη, ὠργανώθησαν δύο σώματα πολεμιστῶν. Τὸ ἐν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Καπετὰν Βαγγέλη, ἀπὸ τὴν Καστορίαν, καὶ τὸ ἕτερον ὑπὸ τὸν Καπετὰν Κώτταν, ἀπὸ τὰ Κορέστια.

Οἱ Βούλγαροι ὅμως Καμιτατζήδες ἦσαν πολλοί. Ἦρχοντο ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, καλῶς ὠργανωμένοι, καλῶς ὀπλισμένοι. Ἐπληρώνοντο δὲ καὶ καλῶς ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς Ρωσσίας. Εἶχον ἐπὶ πλεον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἐξηγόραζον διὰ τῶν χρημάτων.

Εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Μακεδόνων οἱ κάτω τοῦ Ὀλύμπου Ἕλληνες. Εἰς τὰς Ἀθήνας συνεστήθη Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Τὴν ἀπετελοῦν ὁ Στέφανος Δραγούμης (Μακεδῶν), ὁ Δ. Καλαποθάκης, ὁ Ν. Πολίτης καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Πέτρος Σαρόγλου καὶ ἄλλοι πατριῶται.

Πρώτη φροντίς ἦτο ἡ ἀποστολὴ ἐνόπλων σωμάτων εἰς τὴν Μακεδονίαν. Πρῶτον ἐστάλη τὸ Σῶμα τοῦ Παύλου Μελά, ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ, τὸν Αὐγουστον τοῦ 1904. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 80 πολεμιστὰς, Μακεδόνας, Κρήτας καὶ Λάκωνας. Διῆλθε τὰ σύνορα καὶ κατόπιν πολλῶν δυσκολιῶν ἔφθασεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καστορίας.

Ἦρχισαν ἀμέσως τὴν καταδίωξιν τῶν Κομιτατζήδων. Τὸν Ὀκτώβριον ὅμως τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐνῶ ὁ Μελάς εὕρισκετο μὲ

τοὺς ἄνδρας του εἰς τὸ χωρίον Στάτιστα τῆς Καστορίας, περιεκυκλώθη ἀπὸ πολὺν Τουρκικὸν στρατόν. Εἶχε προδοθῇ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.

Ὁ Μελάς ὥρμησε πρῶτος ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἐπείσεν ὁμως νεκρὸς ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς σφαίρας. Οἱ σύντροφοί του ἔκοψαν καὶ ἐπῆραν τὴν κεφαλὴν του, διὰ νὰ μὴν τὴν πάρουν οἱ Τοῦρκοι. Τὴν ἔθαψαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Πισοδέρι. Τὸ σῶμά του ἐτάφη κατόπιν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς Καστορίας.

Ὁ Ἀγὼν συνεχίζεται.

Ὁ θάνατος τοῦ Παύλου Μελά ἐγίγαντωση τὸ αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας. Κατηρτίσθησαν καὶ ἐστάλησαν νέα σώματα. Οἱ νέοι, ἐνθουσιώδεις ἐλάμβανον μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα. Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνελάμβανον μυστικὰ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Σωμάτων. Κρῆτες ὀπλαρχηγοὶ ἐσχημάτιζον σώματα με Κρῆτας πολεμιστὰς καὶ ἔσπευδον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ταυτοχρόνως μετέβαινον καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ σπουδασταί, οἱ ὁποῖοι διεσκορπίζοντο ὡς διδάσκαλοι εἰς τὰ χωρία τῆς Μακεδονίας. Αἱ ὑπηρεσίαι καὶ τούτων ὑπῆρξαν πολῦτιμοι. Διότι, ἂφ' ἑνὸς μὲν ἐνεθάρρυνον τοὺς κατοίκους, ἂφ' ἑτέρου δὲ παρηκολούθουν τὰ πράγματα καὶ ἔδιδον πληροφορίας εἰς τοὺς Ἑλλήνας πολεμιστὰς.

Καθ' ἐκάστην σχεδὸν τὰ Ἑλληνικὰ Σώματα ἐμάχοντο με τοὺς Κομιτατζήδες, οἱ ὁποῖοι ἡττῶντο πάντοτε. Ἐμάχοντο ὁμως συχνὰ καὶ με τὸν Τουρκικὸν Στρατόν. Διότι οἱ Βούλγαροι, διαρκῶς ἐπρόδιδαν τοὺς Ἑλλήνας.

Κέντρα τοῦ ἀγῶνος ἦσαν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ Μοναστήρι. Καὶ τῶν ἄλλων πόλεων οἱ κάτοικοι καὶ τῶν χωρίων, παρεῖχον πᾶσαν ὑποστήριξιν εἰς τοὺς πολεμιστὰς. Οἱ Μητροπο-

λίται, οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐβοήθουν καὶ αὐτοί. Πολλοὶ ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωὴν των τὰς ὑπηρεσίας των πρὸς τὰ Σώματα. Οἱ Κομιτατζήδες τοὺς κατεδίωκον ἀπηνῶς.

Ὁ Μητροπολίτης Γρεβενῶν Αἰμιλιανὸς καὶ ὁ Μητροπολίτης Πραβίου, Αἰμιλιανὸς καὶ οὗτος, ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν Κομιτατζήδων. Εἰς πολλὰς ἑκατοντάδας ἀνέρχονται οἱ δολοφονηθέντες ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ κατάπαυσις τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος.

Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν διήρκεσε σκληρὸς καὶ ἀδυσώπητος μέχρι τοῦ 1908.

Παρὰ πολλοὶ Ἕλληνες ὑπερασπισταὶ τῆς Μακεδονίας ἔπεναν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀγῶνος. Μόνον οἱ φονευθέντες Κρήτες ἀνῆλθον εἰς 830.

Κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους τούτου οἱ Νεότουρκοι ἐκήρυξαν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατέλυσαν τὴν μονοκρατορίαν του καὶ ἐπέβαλαν εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ Σύνταγμα. Εἰς τὸ ἐξῆς τὸ Τουρκικὸν Κράτος θὰ ἐδιοικεῖτο ἀπὸ τοὺς Βουλευτάς, τοὺς ὁποίους θὰ ἐξελέγειν ὁ λαός.

Ἐπιστεύθη ὅτι αἱ διάφοροι Ἐθνότητες, αἱ ὁποῖαι εὗρισκοντο εἰς τὴν Τουρκίαν, θὰ ἔζων εἰς τὸ ἐξῆς ἀδελφικῶς. Τὰ ἔνοπλα σώματα διελύθησαν καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι ἔδωσαν χεῖρα φιλίας.

Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν ἔσωσε τὴν Μακεδονίαν. Ἐὰν οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, δὲν ἀντετάσσοντο μὲ τόσον θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητά εἰς τὰ σχέδια τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ρωσσίας, ἡ Μακεδονία θὰ ἐχάνετο διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Δημοτικὴ Μοῦσα ἔφαλλε τοὺς ἥρωας τοῦ Μακεδονικοῦ

Ἀγῶνος. Ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα αὐτὰ τραγούδια εἶναι καὶ τὸ παρακάτω, ποῦ ἔχει τὴν θέσιν Μακεδονικοῦ ὕμνου.

Λεβεντιά καμαρωτή,
 μέσα στὰ βουνά, στὰ δάση,
 ποὺ προβάλλει μὲ σπαθί,
 τὴν πατρίδα νὰ δοξάση.
 Φεύγουν οἱ ἐχθροί μας, πᾶν,
 κάθε Βούλγαρος ἀντάρτης,
 φεύγουν, πίσω δὲν κοιτᾶν,
 ποιὸς δὲ νὰ βρεθῇ μπροστά της.
 Γειά σου, Βάρδα ¹ ξακουστέ,
 Ρέμπτελε ² χρυσὲ λεβέντη,
 μὲ ντουφέκι, μὲ σπαθί,
 ποιὸς τὸ εἶδε τέτοιο γλέντι.
 Τὰ πουλιὰ σιγολαλοῦν
 μὲς τὶς ρεματιές, σιμά σας.
 Κάθε κρότος ντουφεκιοῦ,
 μᾶς θυμίζει τῶνομά σας.
 Στὶς ραχοῦλες τῶν βουνῶν,
 μὲς στὰ χιόνια, μὲς τὴν πάχνη,
 ἀναστήσατε χρόνια παληά.
 Σ' ὅλους Σας ἀξίζει Δάφνη.

Μετὰ ἐν ἔτος, τὸ 1909, οἱ Νεότουρκοι ἐξεθρόνισαν τὸν Σουλτᾶνον Ἀβδούλ-Χαμίτ, τὸν ἔφερον εἰς τὴν Θεσ)νίκην καὶ τὸν ἐφυλάκισαν εἰς τὴν ἑπαυλιν τοῦ Ἀλατίνι, πλησίον τοῦ Ντεπῶ.

1. Γεώργιος Τσόντος. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Κρήτην. Εἶναι σήμερον στρατηγὸς ἐν ἀποστρατεία καὶ Βουλευτὴς Φλωρίνης.

2. Χρῆστος Τσολακόπουλος, ἐκ Ναυπλίου. Ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν στρατηγὸς ἐν ἀποστρατεία.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Τουρκοῦ ζυγοῦ. Βαλκανικὸς πόλεμος.

Αἱ ὑποσχέσεις τῶν Νεοτούρκων, ὅτι μετὰ τὸ Σύνταγμα οἱ λαοὶ τῆς Τουρκίας θὰ ἔζων ἀδελφικῶς, δὲν ἐτηρήθησαν. Γὰρ πράγματα ἀπέδειξαν πολὺ γρήγορα, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς τυραννικοὺς Σουλτάνους. Ἦθελαν νὰ ἀφομαιώσουν ἢ νὰ καταστρέψουν τοὺς Χριστιανικοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας.

Τοῦτο ἔφερεν εἰς συνεννόησιν τὰ Χριστιανικὰ Κράτη τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους. Συνεμάχησαν οὗτοι, καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 κήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς, μετ' Ἀρχιστράτηγον τὸν τότε Διάδοχον Κωνσταντῖνον, διέβη τὰ σύνορα τὴν 5 Ὀκτωβρίου, 1912, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἀντίστασις τοῦ Τουρκοῦ στρατοῦ συνετρίβετο παντοῦ. Εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σαρανταπόρου διεξήχθη μεγάλη μάχη. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνακόψουν τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἡττήθησαν καὶ ὑπεχώρησαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐξηκολούθησεν ἀκατάσχετος τὴν προέλασίν του. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἠλευθερώνοντο αἱ πόλεις τῆς Μακεδονίας. Οἱ Μακεδόνες, κλαίοντες ἀπὸ χαράν, χαιρετοῦν τοὺς ἐλευθερωτὰς των.

Ἡ Μάχη τῶν Γιαννιτσῶν. Κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης.

Οἱ ὑποχωρήσαντες Τοῦρκοι ἀνεσυντάχθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γιαννιτσῶν. Παρετάχθησαν ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν προχώρησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τοὺς κατέφθασε. Συνήφθη

μάχη πεισματώδης (24 Ὀκτωβρίου 1912). Λέγεται, ὅτι κατὰ τὴν μάχην ἐφάνη εἰς τὰς γραμμὰς τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ἕφιππος εἰς λευκὸν ἵππον. Οἱ Τοῦρκοι ἐνίκηθησαν καὶ πάλιν καὶ ὑπεχώρησαν ταχέως εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Οἱ Ἕλληνες τοὺς κατεδίωξαν καὶ κατέλαβον τὰ πρὸ αὐτῆς ὑψώματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιταχθῇ πλέον εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Πασᾶς τῆς Θεσσαλονίκης παρέδωκε τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἕλληνα Ἀρχιστράτηγον. Τὴν 26 Ὀκτωβρίου, τὴν ἡμέραν δηλαδὴ τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ προστάτου τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν.

Ὅλος ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἠχμαλωτίσθη. Τὴν 28 εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος. Τὴν ἐπομένην εἰσῆλθε καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος.

Εἴκοσι μόνον ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν, διὰ νὰ φθάσῃ νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, ἀπὸ τὰ σύνορα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην! Ὑστερα ἀπὸ 472 ἔτη ἡ Θεσσαλονίκη ἐγίνε καὶ πάλιν ἡ δευτέρα πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους! Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος παρέμεινεν εἰς αὐτὴν μέχρι τῆς 5ης Μαρτίου 1913, ὅτε ἐδολοφονήθη ὑπὸ ἑνὸς ἀνισορρόπου, ὀνομαζομένου Σχηναῖ.

Ἡ προέλασις εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Λήξις τοῦ πολέμου.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ὑπῆρχον τμήματα τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, οἱ Ἕλληνες τὰ κατεδίωξαν εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσ)νίκης. Συνήφθησαν μικραὶ μάχαι περὶ τὴν Μπάνιτσαν καὶ τὸ Σόροβιτς (Ἀμύνταιον). Τὴν 7ην Ν)βρίου κατελήφθη ἡ Φλώρινα καὶ τὴν 9ην ἡ Καστορία. Τὴν 10ην ὀλόκληρος ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶχεν ἐκκαθαρισθῇ ἀπὸ τὸν

Ο Έλληνικός στρατός διέρχεται τὰ στενά τοῦ Σαρανταπόρου.

Τουρκικόν στρατόν. Μέρος τούτου ήχμαλωτίσθη καί μέρος διέφυγεν εἰς τήν Ἀλβανίαν. Τό Μοναστήρι εἶχε καταληφθῇ ἀπό τοὺς Σέρβους.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Σύμμαχοι Βούλγαροι εἶχον καταλάβει τήν Ἀνατολικήν Μακεδονίαν. Κατόπιν δέ παρακλήσεως τοῦ Βασιλέως τῶν Βουλγάρων, ὁ Ἀρχιστράτηγος Κωνσταντῖνος ἐπέτρεψε καί εἰσῆλθον καί εἰς τήν Θεσσαλονίκην τμήματα τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ καί ὁ Διάδοχος τῶν Βουλγάρων Βόρις.

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ὀλίγους μῆνας ἀκόμη, μέχρις οὗτου ἡ Τουρκία ἠναγκάσθη νά ὑποκύψῃ εἰς τοὺς Συμμάχους. Τήν 30 δὲ Μαΐου 1913 ὑπεχρεώθη νά κάμῃ συνθήκην εἰρήνης με αὐτούς. Εἰς τὸ ταχὺ τέλος τοῦ πολέμου ἐβοήθησε σπουδαίοντα καί ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος δύο φορές κατεναυμάχησε τὸν Τουρκικόν. Πρὸ τῆς Λήμνου τὴν 5 Δεβρίου 1912 καί πρὸ τῆς Ἑλλης (Δαρδονέλια) τὴν 5ην Ἰανουαρίου 1913.

Ὁ Συμμαχικὸς Πόλεμος.

Ἡ Συμμαχία τῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καί Βουλγάρων δὲν διήρκεσε δυστυχῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἀφορμὴ ἦτο ἡ Βουλγαρία. Αὕτη, ὅταν ἐπρόκειτο νά γίνῃ ἡ διανομὴ τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας οἱ Σύμμαχοι ἐπῆραν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, εἶχε τὴν ἀξίωσιν νά λάβῃ τὰ περισσότερα ἐδάφη. Ἀδιάφορον ἂν εἰς τὰς χώρας ποὺ ἐζήτει, δὲν ὑπῆρχον πολλοὶ Βουλγαρικοὶ πληθυσμοί.

Κυρίως ἤθελε νά πάρῃ τὴν Θεσ)νίκην, ἀκόμη δὲ ὅλην τὴν Ἀνατολικήν Μακεδονίαν, τὴν Δυτ. Θράκην, καί ὅλην τὴν σημερινὴν νότιον Σερβίαν. Πρὶν ἀρχίσουν δὲ καλὰ-καλὰ αἱ συζητήσεις, διὰ τὴν διανομὴν, ἡ Βουλγαρία ἀπεφάσισε νά λύσῃ τὸ ζήτημα διὰ τῶν ὅπλων. Νά ἐπιτεθῇ δηλαδὴ κατὰ τῶν συμμάχων της.

Ἡ ἀπληστία τῆς Βουλγαρίας ἠνάγκασε τὴν Ἑλλάδα καί τὴν Σερβίαν νά ἀντιταχθοῦν ἐναντίον της. Οὕτω τὴν 17ην

Ἰουνίου 1913 ἤρχισεν ὁ Συμμαχικὸς πόλεμος. Πρῶτοι ἐπετέθησαν οἱ Βούλγαροι. Αἰφνιδιαστικῶς μάλιστα.

Νέαι νίκαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ μάχη τοῦ Κιλκίς.

Ὁ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων πόλεμος διεξήχθη εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος. Ἡ πρώτη μάχη ἐγίνεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Κιλκίς μέχρι Λαχανᾶ. Ὑπῆρξε λυσσώδης καὶ αἱματηρά. Ἡ ἀνδρεία καὶ ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ἐθριάμβευσεν. Οἱ Βούλγαροι ἠττήθησαν καὶ ὑπεχώρησαν. Ἄλλοι ἔφυγον πρὸς τὰς Σέρρας διὰ τοῦ Ὀρλιακο καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν Δοϊράνην.

Ὅταν ἤρχιζεν ἡ μάχη τοῦ Κιλκίς διεξήγετο καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἄλλος ἀγὼν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Ὁ ἐντὸς τῆς πόλεως Βουλγαρικὸς στρατὸς ἠρνήθη νὰ παραδοθῇ. Ὡχυρωμένος εἰς διάφορα κτίρια, ἀντετάχθη πεισμώνως. Ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν ὁμῶς, οἱ Ἕλληνες συνέτριψαν καὶ τοὺς Βουλγάρους αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠχμαλώτισαν.

Καταδίωξις τῶν Βουλγάρων.

Ἡ μάχη τῆς Κρέσνας καὶ Τζουμαγιάς.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατεδίωξε τοὺς φεύγοντας Βουλγάρους. Ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀνασυνταχθοῦν. Εἰς τὴν Δοϊράνην προέβαλαν γενναίαν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἐνίκηθησαν (23 Ἰουνίου).

Ὑποχωροῦντες διαρκῶς πρὸς βορρᾶν, κατέλαβον τὰ φοβερά στενὰ τῆς Κρέσνας. Ἐκεῖ ἀντέταξαν μεγάλην ἄμυναν. Δὲν ἠδυνήθησαν ὁμῶς νὰ ἀνακόψουν τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων.

Μετὰ ἀγῶνα λυσσώδη τεσσάρων ἡμερῶν (8—11 Ἰουλίου) ἡττήθησαν πάλιν οἱ Βούλγαροι καὶ ὑπεχώρησαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τοὺς κατεδίωξε μέχρι τῆς Ἀνω Τζουμαγιάς. Ἐκεῖ συνήφθη νέα μάχη (12—15 Ἰουλίου) καθ' ἣν καὶ πάλιν ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες. Εἰς τὰ στενὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐλέγοντο Κλειδίον, ἐνίκησε καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Β' τοὺς Βουλγάρους.

Ἐν τῷ μεταξύ ἄλλα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐβάδιζον πρὸς ἀνατολάς, καταδιώκοντα παντοῦ τοὺς Βουλγάρους. Κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αἱ Σέρραι, ἡ Καβάλλα καὶ ἡ Δράμα. Τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ διέβη τὸν Νέστον καὶ κατέλαβε τὴν Ζάνθην καὶ τὴν Κομοτινὴν (τότε Γκιουμουλτζίναν). Ταυτοχρόνως ὁ στόλος κατελάμβανε τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (τότε Δεδε—Ἀγάτς). Ἄλλος στρατὸς μας ἐβάδισε πρὸς βορρᾶν ἐκ Δράμας, κατέλαβε τὸ Ζύρνοβον καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Νευροκοπίου.

Ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατετρόπωσε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐξεκαθάρισεν ἀπ' αὐτοὺς ὅλην τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὰς ὑποχωρήσεις των οἱ Βούλγαροι διέπραξαν πολλὰς καταστροφὰς καὶ ὠμότητας. Τὴν μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστη ἡ κωμόπολις Δοξατόν, τῆς ὁποίας οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἐσφάγησαν.

Τερματισμὸς τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.

Ὁλη ἡ Μακεδονία γίνεται ἐλληνική.

Ἡττηθεῖσα ἡ Βουλγαρία ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Τὴν 28 Ἰουλίου 1913 ὑπεγράφη εἰς τὸ Βουκουρέστι ἡ συνθήκη τῆς Εἰρήνης.

Δι' αὐτῆς ἡ Ἑλλάς κατελάμβανε ὅλην τὴν ἀνέκαθεν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν. Ἦτοι ἀπὸ τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων. Πρὸς βορρᾶν δὲ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς ἀρ-

χαιοτάτης Μακεδονίας. Μόνον αἱ παλαιαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις Μοναστήριον, Γευγελή καὶ Στρώμνιτσα περιῆλθον διὰ τῆς Συνθήκης εἰς τοὺς Σέρβους. Καὶ τὸ Μελένικον εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Ἡ Μακεδονία, ἔπειτα ἀπὸ τόσους ἀγῶνας καὶ τόσον αἷμα Ἑλληνικόν, ἔγινε καὶ πάλιν τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἡ Μακεδονία κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Ἐνῶ μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἡ Ἑλλὰς ἡσυχολεῖτο μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ νέου Κράτους, ἐξερράγη ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος (Αὐγούστος 1914). Τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης ἐχωρίσθησαν εἰς δύο στρατόπεδα. Ἡ Γερμανία ἦτο ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ἑνὸς στρατοπέδου καὶ ἡ Ἀγγλία μὲ τὴν Γαλλίαν ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ἄλλου.

Ἡ Ἑλλὰς κατ' ἀρχὰς ἔμεινεν οὐδετέρα. Ἀφοῦ ὁμως ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία ἐτάχθησαν μὲ τοὺς Γερμανοὺς, ἠναγκάσθη καὶ αὕτη νὰ ταχθῇ μὲ τοὺς Ἀγγλογάλλους (1916-17). Διεξήχθη δὲ ὁ πόλεμος εἰς τὴν Μακεδονίαν, διότι αὕτη συνορεύει μὲ τὴν Βουλγαρίαν. Μαζὺ μὲ τοὺς Βουλγάρους ἦτο καὶ Γερμανικὸς στρατός.

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ πρὶν ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος, οἱ Γερμανοβούλγαροι κατέλαβον ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Ὅσους ἄνδρας συνέλαβον τοὺς μετέφερον ὁμήρους εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐκεῖ τοὺς ὑπεχρέωναν νὰ ἐργάζωνται εἰς δημόσια ἔργα. Τὰ γυναικόπαιδα ποὺ ἔμειναν ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἔλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἄρκετὸς Συμμαχικὸς Στρατός, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σέρβους καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Γερμανοὺς νὰ καταλάβουν τὴν Θεσ/νίκην. Μαζὺ μὲ αὐτὸν ἠνώθη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐκάη μέγα μέρος τῆς πόλεως (θέρους 1917).

Ἡ μάχη τοῦ Σκρᾶ.

Τὸν Μάϊον τοῦ 1918 ἀπεφασίσθη δοκιμαστικὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀνετέθη δὲ αὕτη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἡ ἐπίθεσις ἔγινε τὴν 18ην Μαΐου εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ Σκρᾶ, τοῦ ὅρου Τζένας, ἀριστερὰ τῆς Γευγελῆς. Ἦτο ἡ ἰσχυροτέρα γραμμὴ τοῦ Μετώπου (ὕψος 1100 μ.).

Διεξήχθη μάχη μεγάλη, μὲ ὅλα τὰ φοβερά μέσα τοῦ νέου πολέμου. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ ἐπολέμησαν μὲ ἀπερίγραφτον γενναϊότητα. Ὑπερίσχυσεν ὅμως ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ὁρμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Οἱ Γερμανοβούλγαροι ὑπεχώρησαν καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ὥριζε τὸ σχέδιον.

Ὁ ἥρωϊσμός τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν, ἐπροκάλεσε τὸν θαυμασμὸν τῶν Συμμάχων. Εἶχε δὲ μεγάλην σημασίαν ἡ νίκη τοῦ Σκρᾶ. Ἡ κατάληψις τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης θέσεως, ἔδωκε μεγάλην ὑπεροχὴν εἰς τὸ Ἑλληνοσυνμαχικὸν Μέτωπον.

Διάσπασις τοῦ μετώπου.

Νίκη τῶν συμμάχων καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Σ(υ)βρίου 1918 ἔγινε γενικὴ ἐπίθεσις τῶν Συμμάχων εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον. Εἰς αὐτὴν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός. Συνήφθησαν μάχαι ἀγριώταται. Παρὰ τὴν Δοϊράνην, εἰς τὸ ὅρος Μπέλες, καὶ ἀριστερὰ τῆς Γευγελῆς, εἰς τὰ ὄρη τῆς Τζένας, οἱ Ἕλληνες στρατιῶται διεξήγαγον ἀγῶνας σκληροὺς καὶ αἱματηροὺς.

Τὴν τρίτην ἡμέραν διεσπάρθη τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον. Οἱ Γερμανοβούλγαροι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα τοὺς κατεδίωξαν κατὰ πόδας ἐντὸς Βουλγαρικοῦ ἐδάφους, πρὸς τὸν Σόφιαν. Λάφυρα πολλὰ καὶ αἰχμάλωτοι περιήλθον εἰς τὰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

Είσοδος τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Κωνσταντίνου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ταυτοχρόνως ἄλλα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξεκαθάρισαν τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Αἱ πόλεις Σιδηρόκαστρον, Σέρραι, Δράμα καὶ Καβάλλα κατελήφθησαν ἀμαχητί, διότι οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ φύγουν. Εὐρέθησαν ὅμως ἡμιερείπωμένοι. Οἱ ἐναπομείναντες ὀλίγοι κάτοικοι ἦσαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Τὴν μεγαλυτέραν καταστροφὴν ὑπέστη ἡ πόλις τῶν Σερρῶν.

Τόσον μεγάλη ἦτο ἡ ὁρμή τῶν Συμμάχων καὶ ἡ συντριβὴ τῶν Βουλγάρων, ὥστε τὴν 25 Σ)βρίου ἡ Βουλγαρία κατέθηκε τὰ ὅπλα καὶ ἐζήτησεν εἰρήνην. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατέθηκε τὰ ὅπλα καὶ ἡ Τουρκία. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, μαζὺ μετὸν Συμμαχικόν, εἰσῆλθον εἰς τὸν Λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Ὀκτώβριος 1918). Τὸ πολεμικόν μας Ἀβέρωφ, ἡγκυροβόλησεν ἐμπρὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ ἥττα τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας ἔφερε, μετὰ δύο μῆνας, καὶ τὴν ἥτταν τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Ἀγγλογάλλοι καὶ οἱ Σύμμαχοι ἐνίκησαν τὴν Γερμανίαν καὶ τοὺς Συμμάχους τῆς. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο μὲ τοὺς νικητάς.

Ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία γίνεται καὶ πάλιν ὀριστικῶς Ἑλληνική.

Διὰ τῆς νίκης τῶν Συμμάχων καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος. Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν μας ἐγίνε νέα Συνθήκη μετὰ τὴν Τουρκίαν. Δι' αὐτῆς ἀπεφασίσθη, ὅπως φύγουν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὅλοι οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι. Ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐγκατασταθοῦν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης. Αὐτὸ καὶ ἐγίνε. Ταυτοχρόνως ἔφυγαν καὶ οἱ Βούλγαροι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας. Ἀντ' αὐτῶν δὲ ἦλθον οἱ Ἕλληνες τῆς Βουλγαρίας.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐξεκαθαρίσθη ἡ Μακεδονία τελείως

ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους. Πολλαὶ δὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἑλλήνων, ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἐγκατεστάθησαν ὀριστικῶς εἰς αὐτὴν. Ἡ Μακεδονία κατοικεῖται σήμερον μόνον ἀπὸ Ἑλλήνας καὶ εἶναι ἀποκλειστικῶς Ἑλληνική. Ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἔγιναν εἰς τὴν Μακεδονίαν πολλὰ ἔργα προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Τὰ σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἀποξήρανσις τῶν πεδιάδων Σερρῶν, Θεσσαλονίκης καὶ Δράμας. Καθὼς καὶ ἡ ἀνέγερσις πολλῶν σχολείων.

Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Ἀναγινώσκοντες τὴν Ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας παρατηροῦμεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη ὑπῆρξεν Ἑλληνικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἡ Μακεδονία εἶναι Ἑλληνικὴ ὅσον εἰσὶ καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπέρασαν ἀπ' αὐτὴν διάφοροι λαοί. Ὅπως ἐπέρασαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας, κατὰ τὰς μετακινήσεις τῶν λαῶν καὶ κατὰ τοὺς πολέμους. Δὲν ἠμπόρεσαν ὅμως νὰ ἀλλάξουν τὴν Ἑλληνικότητά της. Αἱ ἀρχαῖαι πόλεις της, τὰ ὀνόματα τῶν Βασιλέων καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν της, τὰ ἀρχαῖα νομίσματά της, ὁ πολιτισμὸς της, εἶναι μαρτύρια τῆς Ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων της μαρτυροῦν τοῦτο. Διότι δὲν ὑπέκυψαν ποτὲ εἰς τὰς πιέσεις καὶ τὴν βίαν. Ἐμείναν πάντοτε Ἑλλήνες.

Ἡ Μακεδονία διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἤνωσε τοὺς Ἑλλήνας καὶ διέδωσε τὸν Ἑλληνικὸν Πολιτισμὸν εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Κατόπιν δὲ καὶ διὰ τῶν Διαδόχων καὶ τῶν Ἐπιγόνων.

Διὰ τῆς Μακεδονίας εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε πάντοτε τὸ προπύργιον τῆς ἄλλης

Ἑλλάδος. Εἶναι τὸ μέγα φρούριον, τὸ ὁποῖον τὴν προασπίζει ἀπὸ Βορρᾶ. Διότι ἐκ Βορρᾶ ἦλθον πάντοτε οἱ ἐχθροὶ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐξ Ἀνατολῶν καὶ ἐκ Δυσμῶν ἐὰν προήρχοντο οἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐχθροί, διὰ τῆς Μακεδονίας διήρχοντο πάντοτε. Ὅταν ἐπιπτεν ἡ Μακεδονία, ἐπιπτε καὶ ἡ Ἑλλάς.

Ἡ Μακεδονία ἀπολύτως Ἑλληνική, εἶναι καὶ σήμερον τὸ προπύργιον καὶ ὁ φύλαξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

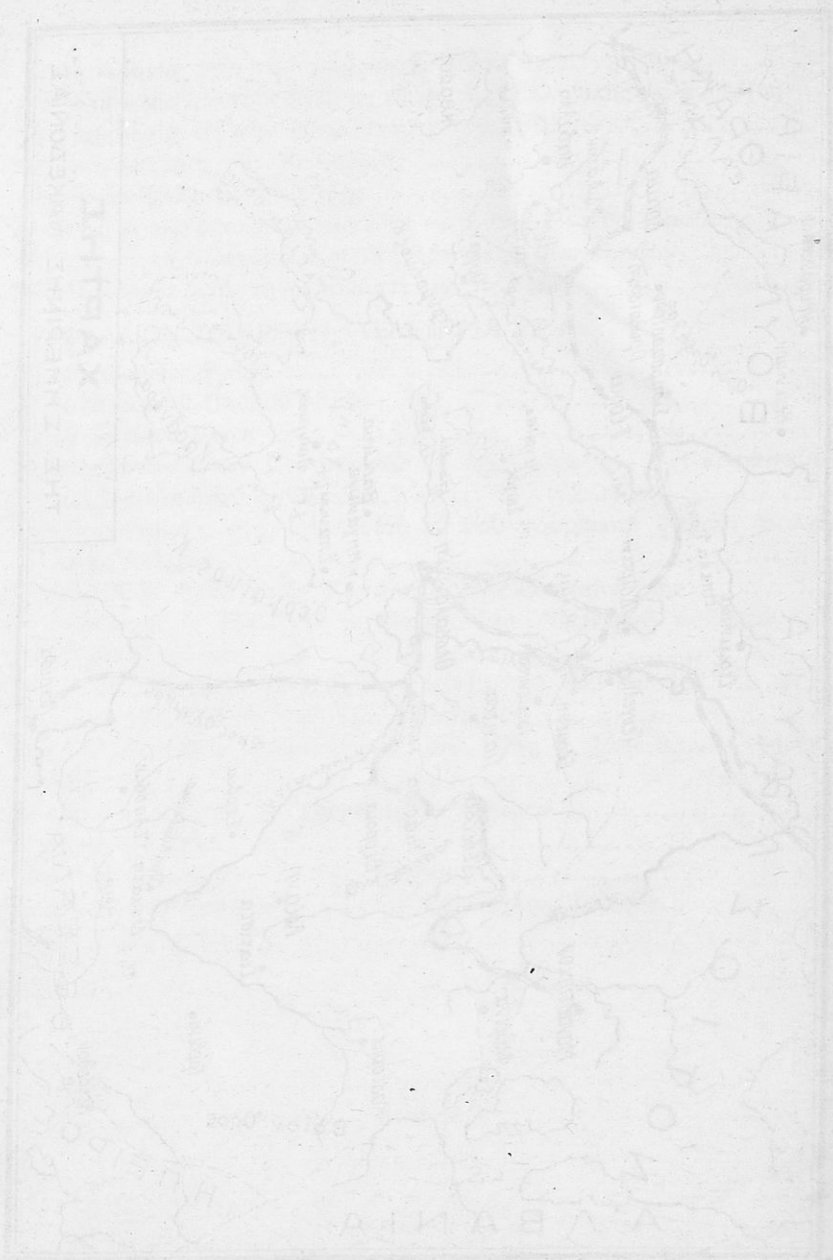
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διὰ τοὺς κ. κ. Διδασκάλους τῆς Μακεδονίας	Σελίς 5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ. ΡΩΜΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	
Πόλεμοι Ρωμαίων κατὰ τῆς Μακεδονίας	8
Ἡ Μακεδονία καταλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Κατάλυσις τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους.	8
Καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἔργα τῶν Ρωμαίων ἐν Μακεδονίᾳ	10
Ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Μακεδονίᾳ	12
Μακεδόνες μάρτυρες τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἅγιος Δημήτριος	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	
Ἡ Μακεδονία ἐπαρχία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους	14
Ἐπίδρομή βαρβάρων κατὰ τῆς Μακεδονίας	16
Πόλεμοι κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἐμφάνισις τῶν Βουλγάρων	17
Πόλεμοι τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους	19
Οἱ Ἀραβες κατὰ τῆς Μακεδονίας	19
Νεοὶ ἀγῶνες τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων	22
Μακεδονικὴ Δυναστεία	22
Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος. Διάλυσις τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους	23
Ὁ Βασίλειος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀκμὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας	24
Ἐμφάνισις τῶν Τούρκων. Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τοὺς Φράγκους	26
Ἀνασύστασις τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους. Οἱ Βούλγαροι ἐπιτίθενται πάλιν κατὰ τῆς Μακεδονίας	27
Ἑλληνικὰ Δεσποτᾶτα. Ἡ Θεσσαλονίκη πρωτεύουσα νέου Ἑλληνικοῦ κράτους	28
Κατάλυσις τῶν νέου Μακεδονικοῦ κράτους. Ἀνασύστασις τῆς Ἑλλη- νικῆς Αὐτοκρατορίας	28
Οἱ Σέρβοι εἰς τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον	29
Οἱ Σέρβοι κατὰ τῆς Μακεδονίας	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ. ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	
Ἡ Μακεδονία καταλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους	31
Κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων	34

Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν	35
Ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας	39
Ἡ Μακεδονία εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1891	40
Ἡ ἐπανάστασις τῆς Χαλκιδικῆς	41
Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ναούσης	41
Ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης	42
Ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν	43
Ἡ Μακεδονία μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ. ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ

Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν	44
Ὁ θάνατος τοῦ Παύλου Μελά	47
Ὁ ἀγὼν συνεχίζεται	48
Ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἡ κατάπαυσις τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος	49
Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Βαλκανικὸς πόλεμος	51
Ἡ μάχη τῶν Γιάννιτσων. Κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης	51
Ἡ προέλασις εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν. Λήξις τοῦ πολέμου	52
Συμμαχικὸς πόλεμος	54
Νέαι νίκαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἡ μάχη τοῦ Κιλκίς	55
Ἡ Μάχη τῆς Κρέσνας καὶ τῆς Τζουμαγιάς.	55
Τερματισμὸς τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου. Ὅλη ἡ Μακεδονία γίνεται Ἑλληνική	56
Ἡ Μακεδονία κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον	57
Ἡ μάχη τοῦ Σκρᾶ	58
Νίκη τῶν συμμάχων καὶ τῆς Ἑλλάδος	58
Ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία γίνεται καὶ πάλιν Ἑλληνική	60
Γενικαὶ παρατηρήσεις	61

Νέα Βοηθητικά

1. Η. Παναγοπούλου τέως επίθεωρ. Δημοτ. Σχολείων 4,90

1. Παλαιά Διαθήκη.....	8
2. Καινή Διαθήκη.....	8
3. 'Εκκλησιολογική 'Ιστορία.....	8
4. Κατήχησις καὶ Λειτουργική.....	8
5. 'Ηρωϊκοὶ Χρόνοι ('Ιστορία 3ης τάξεως).....	8
6. 'Ιστορία Ἀρχαίας Ἑλλάδος 4ης τάξεως.....	8,5
7. Βυζαντινὴ 'Ιστορία Ε' τάξεως.....	8,5
8. Νέα 'Ιστορία Στ' τάξεως.....	9
9. Φυσικὴ Πειραματικὴ Ε' καὶ ΣΤ'.....	6,5
10. Γεωμετρία Ε'.....	6,5
11. » ΣΤ'.....	6,5

2. Μιχ. Παπαμαύρου τέως Διευθυντοῦ Διδασκαλείων

12. Ἀριθμητικὰ Προβλήματα Β'.....	6,50
13. » Γ'.....	6,50
14. » Δ'.....	6,50
15. » Ε' ἄρτι ἐγκριθέν (1934-38).....	6,30
16. » ΣΤ'.....	9
17. » Γ' Δ'.....	9
18. » Ε' ΣΤ'.....	9
19. Γεωμετρία Ε' καὶ ΣΤ'.....	9

3. Μ. Παπαμαύρου-Π. Παναγοπούλου

20. Ζωολογία διὰ τὴν 3ην καὶ 4ην τάξιν.....	9,50
---	------

4. Δ. Δημητράκου ἐπιμελεία Δ. Τσαμασφύρου

21. Γεωγραφία 3ης καὶ 4ης τάξεως (ἀνὰ τὴν Πατρίδα μας).....	12
22. » διὰ τὴν 3ην τάξιν.....	8,50
23. » διὰ τὴν 4ην τάξιν.....	8,50

5. Θ. Θεοδωρίδου Δημοδιδασκάλου

24. Χημεία.....	6,50
25. Ὁρυκτολογία.....	6
26. Φυσικὴ Πειραματικὴ.....	6

6. Ἰωάν. Γεωργοπούλου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ

27. Χημεία πρὸς χρῆσιν τῶν δημοδιδασκάλων καὶ μαθητῶν....	10
---	----

7. Κ. Λαγουμιτζάκη

28. Γραμματικὴ Ε' καὶ ΣΤ'.....	12
--------------------------------	----

8. Βασιλείου Πετρούνια Καθηγητοῦ Γυμνασίου

29. 'Εκκλησ. 'Ιστορία Ε'-ΣΤ' τάξ. ἄρτι ἐγκριθεῖσα (1934-38).....	7,50
30. Παλαιά Διαθήκη.....	10
31. Καινὴ Διαθήκη.....	10
32. Κατήχησις-Λειτουργική.....	10

9. Νικολάου Γκινοπούλου

33. 'Ιστορία Νέου Ἑλληνισμοῦ ΣΤ' τάξ. ἐγκριθεῖσα (1934-38).....	14,50
---	-------

10. Π. Παναγοπούλου - Ε. Σταυρακάκη

34. Ζωολογία Ε' (ζῶα ξένων χωρῶν).....	9,50
35. Ζωολογία ΣΤ' (Γενικὰ γνωρίσματα ζῶων).....	9,50
36. Φυτολογία Ε' (Φυτὰ ξένων χωρῶν).....	9,50
37. Φυτολογία ΣΤ' (Γενικὰ γνωρίσματα φυτῶν).....	9,50

11. Ε. Σταυρακάκη

Ἐκδοθέντες ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς